

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Queer aspekty v tvorbě

Xaviera Dolana

Klára Bednaříková

Katedra divadelních, filmových a mediálních studií

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Klusáková, Ph.D.

Studijní program: Teorie a dějiny dramatických umění

Olomouc 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Queer aspekty v tvorbě Xaviera Dolana vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne:

Podpis.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Veronice Klusákové Ph.D. za odborné vedení mé práce, vstřícnost, užitečné komentáře a cenné rady, které mi v průběhu psaní poskytla. Dále bych chtěla poděkovat Bc. Kamile Bednařikové a Jiřímu Ketnerovi za pomoc se stylistickou podobou práce a Dianě Rykové za překlad vybraných citací.

NÁZEV:

Queer aspekty v tvorbě Xaviera Dolana

AUTOR:

Klára Bednaříková

KATEDRA:

Katedra divadelních, filmových a mediálních studií

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Veronika Klusáková, Ph.D.

ABSTRAKT:

Tématem mé bakalářské práce je analýza queer prvků v tvorbě kanadského režiséra Xaviera Dolana. Práce vymezuje charakteristické prvky queer cinema a na jejich základě analyzuje filmy *Zabil jsem svou matku* (2009), *Imaginární lásky* (2010), *Laurence Anyways* (2012) a *Tom na farmě* (2013). Zohledňuje prezentaci queer prvků v Dolanových filmech i vymezení se vůči označení „queer“ ze strany režiséra. Jeho argumenty konfrontuje s koncepty queer cinema a definuje queer poetiku v jeho filmech.

KLÍČOVÁ SLOVA:

queer teorie, queer cinema, heteronormativita, fluidní sexualita, Xavier Dolan, *Zabil jsem svou matku*, *Imaginární lásky*, *Laurence Anyways*, *Tom na farmě*

TITLE:

Queer Aspects in the Work of Xavier Dolan

AUTHOR:

Klára Bednaříková

DEPARTMENT:

Department of Theatre, Film and Media Studies Faculty of Arts

SUPERVISOR:

Mgr. Veronika Klusáková, Ph.D.

ABSTRACT:

My bachelor thesis deals with the analysis of queer elements in the work of Canadian director Xavier Dolan. The thesis defines the characteristic elements of queer cinema and on their basis analyses films *I Killed My Mother* (2009), *Heartbeats* (2010), *Laurence Anyways* (2012) and *Tom at the farm* (2013). It also takes into account the defining of the label „queer“ on the part of the author himself. It confronts his arguments with the concepts of queer cinema and defines queer poetry in his films.

KEYWORDS:

queer theory, queer cinema, heteronormativity, fluid sexuality, Xavier Dolan, I Killed My Mother, Heartbeats, Laurence Anyways, Tom at the Farm

Obsah

Úvod.....	7
1 Metodologie a teoretická východiska.....	8
1.1 Queer a Queer teorie.....	8
1.1.1 Sexualita	9
1.2 Queer cinema.....	11
1.2.1 Historie gay a lesbických filmů	15
1.2.2 New Queer Cinema.....	15
2 Reflexe filmů v českých a zahraničních periodikách.....	18
2.1 České zdroje	19
2.2 Zahraniční zdroje.....	22
2.3 Xavier Dolan	24
2.3.1 Biografie a filmografie	24
2.3.2 Dolanova interpretace jeho tvorby a pojmu queer.....	26
3 Analýza queer aspektů ve filmech Xaviera Dolana	31
3.1 Autorství, autobiografie a otázka coming outu	31
3.2 Heteronormativní vztahy a gay identita	35
3.3 Koncept proměnlivé identity	38
3.4 Stylizace	40
3.5 Sexuální identita jako narativní motiv.....	42
Závěr	47
Seznam použitých zdrojů	49

Úvod

Ve své práci budu zkoumat queer aspekty v tvorbě mladého kanadského režiséra Xaviera Dolana, který doposud natočil pět celovečerních filmů. Konkrétně se budu zabývat jeho prvními třemi filmy: *Zabil jsem svou matku* (*J'ai tué ma mère*, 2009), *Imaginární lásky* (*Les amours imaginaires*, 2010) a *Laurence Anyways* (2012). Jeho čtvrtý film *Tom na farmě* (*Tom à la ferme*, 2013) nebyl při zadávání mé práce hotový, proto mu nebudu věnovat samostatnou kapitolu, ale zmíním jej v návaznosti na ostatní filmy. Dolanův nejnovější film *Mami!* (*Mommy*, 2014) do své práce nezahrnu, jelikož měl v českých kinech premiéru na konci října 2014.

Společným znakem Dolanových filmů je to, že bývají kritikou řazeny do kategorie queer. Sám Xavier Dolan však s tímto označením nesouhlasí a je zásadně proti němu. Východiskem mé práce tedy bude definovat „queer cinema“ a popsat, jaké narativní a stylové prvky jsou pro něj typické. Na základě tohoto vymezení budu jeho prvky sledovat v Dolanových filmech: *Zabil jsem svou matku*, *Imaginární lásky*, *Laurence Anyways* a *Tom na farmě*.

V první kapitole zhodnotím dostupnou literaturu. Především vymežím metodologii, tedy s jakým konceptem queer cinema budu konkrétně pracovat a následně, v druhé kapitole, zhodnotím českou i zahraniční dostupnou literaturu týkající se zmíněných filmů. Budu se zabývat převážně recenzemi. Vzhledem k aktuálnosti Dolanovy tvorby nebyly jeho filmy zatím předmětem souhrnnějších odborných studií, a to ani v ČR ani v zahraničí. Vzhledem k mé jazykové disponovanosti se zaměřím pouze na ohlasy v anglickém jazyce. Na konci kapitoly se budu zabývat otázkou řazení Dolanových filmů do kategorie queer a podrobněji zmapuji jeho výhrady k tomuto označení. K vypracování této části mi poslouží především rozhovory s Xavierem Dolanem, které jsou dostupné na internetu.

Ve třetí kapitole se budu věnovat analýze jednotlivých filmů z hlediska obsažených prvků queer cinema. Mým cílem tedy bude zjistit, do jaké míry odpovídají argumenty režiséra Xaviera Dolana, že jeho filmy nejsou queer, skutečnosti, a jakým způsobem se případně queer poetika v jeho filmech projevuje. Toto vyhodnocení uskutečním v závěru mé práce.

1 Metodologie a teoretická východiska

1.1 Queer a Queer teorie

Význam slova queer prošel v průběhu 20. století zásadními proměnami - zatímco na začátku dvacátého století sloužilo jako lidová nadávka pro homosexuály,¹ v současné době se používá odlišně. Australská teoretička Annamarie Jagose píše ve své knize *Queer Theory*, že termín queer je zatím definičně neurčitý. Podle ní je někdy používán jako zastřešující termín pro koalici kulturně okrajových sexuálních identit a jindy popisuje vznikající teoretický model, který se vyvinul z více tradičních gay a lesbických studií.² Pojem queer se zaměřuje na nesoulad mezi pohlavím, genderem a sexualitou. Jak uvádí Jagose: „Queer je produktem specifických kulturních a teoretických tlaků, které výrazně určovaly diskusi o otázkách lesbické a gay identity (jak uvnitř, tak vně akademického prostředí).“³ Podle Jagose queer slouží k lepšímu zprostředkování kategorií identifikace. Rostoucí povědomí o omezení kategorií identit podmínkami politické reprezentace umožňuje, že queer se jeví jako nová forma osobní identity a politické organizace.⁴ Queer teorie jde proti dichotomii heterosexuální - homosexuální a rozšiřuje spektrum sexuálních identit.⁵ Dále považuje sexuální identitu jako nestálou, fluidní a proměnlivou.⁶ Mezi nejvýznamnější teoretiky queer teorie patří Teresa de Lauretis⁷, Eve Kosofsky Sedgwick, David Halperin, Michael Warner, Andrea Weiss, Michel Foucault, Judith Butler a další.⁸ Mezi stěžejní koncepty queer teorie, s nimiž budu pracovat, patří fluidní, či tekutá, sexuální identita, heteronormativita a snaha o rozbití fixních binárních opozic typu homosexuality a heterosexuality.

¹ JAGOSE, Annamarie. *Queer Theory: An Introduction*. 1. vyd. New York: New York University Press, 1996. s. 73. ISBN 0-8147-4234-3.

² JAGOSE, Annamarie. *Queer theory*. s. 1.

³ JAGOSE, Annamarie. *Queer theory*. s. 77.

„Queer is a product of specific cultural and theoretical pressures which increasingly structured debates (both within and outside the academy) about questions of lesbian and gay identity.“

⁴ JAGOSE, Annamarie. *Queer Theory*. s. 77-78.

⁵ JAGOSE, Annamarie. *Queer Theory*. s. 23.

⁶ BEASLEY, Chris. *Gender and Sexuality: Critical Theories, Critical Thinkers*. 1. vyd. Thousand Oaks, Calif.: SAGE, 2005, s. 164. ISBN 07-619-6979-9.

⁷ Tato teoretička je zakladatelkou queer teorie. Poprvé použila termín queer v roce 1991 v časopise *differences* v článku pod názvem *Queer Theory: Lesbian and Gay Sexualities*. V JAGOSE, Annamarie. *Queer theory*. s. 127.

⁸ JAGOSE, Annamarie. *Queer theory*. s. 150-153.

Harry M. Benshoff a Sean Griffin ve své knize *Queer Images: A History of Gay and Lesbian Film in America*⁹ píší, že teoretici začali používat slovo queer jako kolektivní termín pro popis velkých množství lidských sexualit, které dle nich skutečně existují kromě monogamní heterosexuality a homosexuality.¹⁰

1.1.1 Sexualita

Benshoff s Griffinem sexualitu definují jako sexuální orientaci jedince, tedy to, kým nebo čím je tento jedinec přitahován.¹¹ V západních kulturách je nejčastěji sexualita, definována jako „stav být sexuální“, omezena na dvě sexuality - heterosexuální a homosexuální, kdy homosexuálové jsou přitahováni stejným pohlavím a heterosexuálové opačným.¹² Benshoff s Griffinem spojení „opačné pohlaví“ vnímají jako problematické, jelikož vytváří přísnou hranici mezi muži a ženami, i když mnoho lidí se rodí jako intersexuálové nebo transsexuálové.¹³

Pojmy homosexuál a heterosexuál se poprvé vyskytly v lékařské literatuře před více než sto lety, nicméně do veřejného slovníku vstoupily až v polovině dvacátého století.¹⁴ Slovo gay se začalo používat od první poloviny dvacátého století, avšak ne pro označení homosexuála, ale pro označení muže, který nebyl své manželce věrný a byl promiskuitní.¹⁵ Význam se změnil při vzestupu hnutí za občanská práva homosexuálů v letech 1960-1970, kdy tímto slovem homosexuálové popisovali svou sexuální orientaci.¹⁶ Ve stejné době se ženy, které přitahovalo stejné pohlaví, začaly označovat slovem lesba.¹⁷ Heterosexualita byla však stavěna na vrchol hierarchie sexualit.¹⁸ Teoretička Judith Butler zavádí ve své knize *Gender Trouble* (1990) pojem heteronormativita, čímž označuje „povinnou“ heterosexualitu, která nutí neheterosexuální jedince k heterosexuálnímu chování.¹⁹ Český sociolog Martin Fafejta operuje s pojmem heterosexualismus, který je podle

⁹ BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images: A History of Gay and Lesbian Film in America*. 1. vyd. Lanham.: Rowman&Littlefield Publishers, INC, 2006. viii, 321 s. ISBN 0-7425-1971-6.

¹⁰ BENSHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 3.

¹¹ BENSHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 3.

¹² BENSHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 3.

¹³ BENSHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 3.

¹⁴ BENSHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 3.

¹⁵ BENSHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 4.

¹⁶ BENSHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 4.

¹⁷ BENSHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 4.

¹⁸ BUTLER, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Taylor & Francis e-Library, 2002. xii s. ISBN 0-203-90275-0.

¹⁹ BUTLER, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. s. 42.

něj dominantní institucí naší společnosti.²⁰ Podle něj je heterosexuality ve společnosti normativní, a pokud bychom měli popsat termíny jako muž a žena, či mužskost a ženskost, naše popisy budou naplněny heterosexuálním obsahem. Homosexuálové podle něj v médiích a ve svém okolí těžko nacházejí pozitivní homosexuální vzory.²¹ Jak tvrdí Butler, heteronormativita by nebyla heteronormativita, kdyby v ní nebyl obsažen zákaz homosexuality.²²

Kategorie heterosexuální a homosexuální orientace, které mají za následek naše dnešní chápání sexuality²³, se queer teorie snaží problematizovat pojmem proměnlivá či fluidní sexualita. Původ lidské sexuality, jež queer teorie zkoumá, souvisí se spory dvou názorových táborů - esencialistického a konstruktivistického. Esencialistické stanovisko považuje sexuální identitu za přirozenou, pevnou a vrozenou, zatímco konstruktivistické definuje sexuální identitu fluidní, tedy proměnlivou v čase, ovlivnitelnou sociálním prostředím a kulturními modely.²⁴ Benschhoff a Griffin uvádějí, že zkoumáním fluidní identity se zabývali již Sigmund Freud, Sandor Ferenczi a Alfred Kinsey, který navrhl šestibodový rozsah lidské sexuality s exkluzivní homosexualitou a exkluzivní heterosexuality na obou koncích stupnice. Většina lidí pak podle Kinseyho spadá mezi oba extrémní póly.²⁵ Pokud je sexualita tekutá, jak tito autoři tvrdí, lidé mohou pociťovat jak heterosexuální tak homosexuální touhy.²⁶

Zkoumání lidské sexuality je dále komplikováno otázkami genderové identity. „Gender se vztahuje k sociálním rolím, jejichž naplňování každá kultura očekává od mužů a žen. Genderová identita tedy odkazuje na lidské prožívání vlastní maskulinity či femininity (cítíte se být mužem nebo ženou?), zatímco sexualita se týká výběru sexuálního objektu (kým nebo čím jste přitahováni?).“²⁷

²⁰ FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. 1. vyd. Věrovany: Nakladatelství Jan Piskiewicz, 2004. s. 76. ISBN 80-86768-06-6.

²¹ FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. s. 76.

²² BUTLER, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. s. 98.

²³ BENSCHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 4.

²⁴ JAGOSE, Annamarie. *Queer theory*. s. 8-9.

²⁵ BENSCHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 5.

²⁶ BENSCHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 5.

²⁷ BENSCHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 7.

„Gender refers to the social roles that any given culture expects its men and women to follow. Gender identity thus refers to a person's sense of his or her own masculinity or femininity (do you feel like a man or a woman?), whereas sexuality refers to sexual object choice (to whom or what do you find yourself attracted?).“

V západních kulturách se mužskému a ženskému pohlaví připisují určité vlastnosti, např. agresivita, síla, vnitřní vyrovnanost a smysl pro vedení na jedné straně a pasivita, empatie a závislost na straně druhé.²⁸ Média často posilují toto chápání, když prezentují ženy jako pasivní a muže jako dominantní. Ti, kdo nezapadají do tradičních genderových rolí, jsou často terčem posměchu nebo obtěžování homofobními urážkami.²⁹ Benschhoff s Griffinem uvádí různé typy genderových a sexuálních identit, které nejsou podle kulturních norem a považují se za queer – např. transsexuálové³⁰, intersexuálové³¹, bisexuálové³², transvestité neboli cross-dresseři, kteří nosí oblečení opačného pohlaví.

Smyslem pojmu queer podle Benschhoffa a Griffina je snaha potvrdit jedinečnost a variabilitu sexuální a genderové identity každého jedince: „To je to, co se termín queer snaží zprostředkovat, a to navzdory úsilí patriarchálních institucí, v nichž žijeme, přesvědčit nás o opaku. Většina populární kultury, včetně hollywoodských filmů, přispívá k zjednodušenému chápání genderu a sexuality v rámci binárních opozic. Queer teorie nám nicméně umožňuje tyto obrazy „rozpitvat“ a začít analyzovat způsob, kterým stvrzují (zřídka kdy zpochybňují) různé hierarchické významy genderu a sexuality. V posledních desetiletích také queer teorie pomohla filmařům vytvářet nové obrazy sexuality ve filmu.“³³

1.2 Queer cinema

V úvodu knihy *Queer Cinema: The Film Reader* definují Benschhoff s Griffinem pojem queer cinema study (studium queer filmu). „Naše použití

²⁸ BENSCHOFF, Harry. M. - GRIFFIN, Sean: *Queer Images*. s. 7.

²⁹ BENSCHOFF, Harry. M. - GRIFFIN, Sean: *Queer Images*. s. 7.

³⁰ Pojem transsexuál označuje biologického muže nebo ženu, kteří se cítí být opačným pohlavím. Někteří transsexuálové se rozhodnou pro operaci změny pohlaví nebo hormonální léčbu, jiní si zachovají sexuální charakteristiky mužů i žen. Vliv na jejich sexuální orientaci to však nemá. Viz BENSCHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 8.

³¹ Označení lidí, kteří se narodí s charakteristikami obou pohlaví. Někdy označováni jako hermafroditi. Viz BENSCHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 8.

³² Označení lidí, které přitahuje ženské a mužské pohlaví stejně. Viz BENSCHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 4.

³³ BENSCHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 9.

„This is what the use of the term queer tries to acknowledge, despite the best efforts of the patriarchal institutions under which we live to convince us otherwise. Most popular culture, including Hollywood³³ movies, has contributed to simplistic understandings of gender and sexuality as either-or binary oppositions. However, queer theory allows us to dissect those images and begin to analyze them for the ways in which they maintain (or, more rarely, deconstruct) the various hierarchical meanings of gender and sexuality. In recent decades, queer theory has also been instrumental in helping filmmakers construct new images of sexuality on film.“

termínu 'studium queer filmu' zahrnuje zkoumání filmu ve vztahu k neheteronormativní sexualitě (...), odvolává se na způsob kulturní analýzy odvozené z queer teorie.³⁴ Podle Benschoffa a Griffina studium queer filmů tedy chápe filmové sexuality jako komplexní, četné, překrývající se a historicky odlišné nežli neměnné, a zkoumá, jak a proč se vztahuje plynulost všech orientací k produkci a recepci filmu.³⁵ Dále podle nich studium queer filmů, především historie queer filmů, je často o lokalizování queer stop v textu, rysů zanechaných v nich jejich tvůrci, kteří mohou, ale nemusí být homosexuální.³⁶ „Queer je popisem textových (a extra-textových) mezer, kde normativní heterosexualita působí ohroženě, kritizovaně, koketně nebo se zdá být nestabilní performativní identitou.“³⁷ Britský teoretik Robin Griffiths ve své knize *Queer cinema in Europe* definuje queer film na základě následujících, na sobě nezávislých prvků: queer identity, queer estetika, queer prostory a queer provedení.³⁸ Pro mou práci budou stěžejní dva prvky, konkrétně queer estetika a queer prostory. Queer estetika pro Griffithse znamená zpochybnění hranic sexuality a pohlaví v rámci formálního experimentování s jazykem filmu.³⁹ V queer prostorách hraje při výstavbě queer komunity, kultury a identity důležitou úlohu sociální prostor.⁴⁰ Těmito sociálními prostory se myslí například školy či jiné sociální prostředí. Griffiths tuto myšlenku aplikuje na film *Beautiful Thing* (r. Hettie Macdonald, 1996), který vypráví příběh o přijetí mladého páru gayů ve školním prostředí a vypořádání se s homofobií.⁴¹

Dle Benschoffa a Griffina umožňuje queer teorie studovat různé koncepty, obrazy a diskursy, které byly a jsou používány k pochopení sexuality. Queer

³⁴ BENSCHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Cinema: The Film Reader*. 1. vyd. New York: Routledge, 2004. s 5. ISBN 0-415-31986-2.

„Our use of the term 'queer film study' encompasses the exploration of cinema in relation to non-straight sexualities (including but not limited to gay and lesbian sexualities), and it also refers to a mode of culture analysis derived from queer theory.“

³⁵ BENSCHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Cinema: The Film Reader*. s. 2.

³⁶ BENSCHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Cinema: The Film Reader*. s. 2.

³⁷ BENSCHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Cinema: The Film Reader*. s. 2.

„Queer is descriptive of the textual (and extra-textual) spaces wherein normative heterosexuality is threatened, critiqued, camped up, or shown to be an unstable performative identity.“

³⁸ GRIFFITHS, Robin. *Queer cinema in Europe*. 1. vyd. Chicago: Intellect Books, 2008, s 14. ISBN 978-1-84150-079-9.

³⁹ GRIFFITHS, Robin. *Queer cinema in Europe*. s. 17.

⁴⁰ GRIFFITHS, Robin. *Queer cinema in Europe*. s. 17-18.

⁴¹ GRIFFITHS, Robin. *Queer cinema in Europe*. s. 145-164.

filmová studia konkrétně zkoumají nejen tyto koncepty, obrazy a diskursy, ale také vliv těchto projevů na kinematografii, lidskou sexualitu a naopak.⁴²

Benshoff a Griffin přitom queer film definují na základě těchto znaků. Jedním z hlavních znaků je, že v něm vystupují gayové, lesby, transsexuálové, bisexuálové a další sexuality a z větší části bývají hlavními aktéry.⁴³ Queer film však nedefinuje jen queer protagonista. „Dalším způsobem, kterým můžeme definovat queer film, je prostřednictvím autora, který film vytvoří. Filmy by mohly být považovány za queer, pokud jsou napsány, režírovány nebo produkovány queer lidmi nebo když hvězdou jsou lesby, gayové nebo jiní queer herci.“⁴⁴ Filmy produkovány queer tvůrci často obsahují queer postavu či postavy. Mezi současné queer tvůrce patří například François Ozon, Pedro Almodóvar a John Cameron Mitchell. Na problematičnost ztotožňování autora s dílem v tomto ohledu upozorňuje ve své knize *Making Things Perfectly Queer* Alexander Doty⁴⁵. I když je sexuální orientace queer režisérů divákům známá, nemusí být podle něj pravidlem, aby v jejich filmech byly queer postavy či prvky.⁴⁶ Jinými slovy řečeno, divák by se neměl upínat při recepci queer filmů na sexuální orientaci autora/režiséra a hledat ve filmu automaticky queer prvky. Divák se podle Dotyho spíše než s autorem identifikuje s protagonisty – pokud ví, že je někdo z hereckého obsazení gay či lesba, dá se předpokládat, že bude film vnímat jako queer.⁴⁷

Dalším projevem autorství je autobiografie tvůrce a její odraz v díle. Christopher Pullen ve své esaji „The Film of Ducastel and Martinaeu: Gay Identity, The Family, And The Autobiographical Self“, zařazené do antologie *Queer Cinema in Europe*⁴⁸ operuje s pojmem autoterapie (self-therapy), který zavedl sociolog Anthony Giddens. Ústředním prvkem pojmu je autobiografické myšlení. Giddens pojem popisuje jako proces, ve kterém se autor filmu ve své autobiografii vrátí co nejdále do svého dětství a následně jej rozvíjí. Režisér může projevit potřebu skrze

⁴² BENSHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean: *Queer Cinema: The Film Reader*. s. 5-6.

⁴³ BENSHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 9.

⁴⁴ Cit. v BENSHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 10.

„Another way to define queer film could be via its authorship: films might be considered queer when they are written, directed, or produced by queer people or perhaps when they star lesbian, gay, or otherwise queer actors.“

⁴⁵ DOTY, Alexander. *Making Things Perfectly Queer: Interpreting Mass Culture*. 2. vyd. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1997. 168 stran. ISBN 0-8166-2244-2.

⁴⁶ DOTY, Alexander. *Making Things Perfectly Queer*. s. 20.

⁴⁷ DOTY, Alexander. *Making Things Perfectly Queer*. s. 20-21.

⁴⁸ GRIFFITHS, Robin. *Queer Cinema in Europe*. s. 49-62.

film mluvit o svém životě a někdy i o svém coming outu, což nemusí být z terapeutického hlediska užitečné jen pro něj, ale i pro jeho vrstevníky k vyjádření jejich homosexuální identity.⁴⁹ Pullen aplikuje tuto myšlenku na analýzu filmu Oliviera Ducastela a Jacquese Martineaua *Můj skutečný život v Rouenu (Ma vraie vie à Rouen, 2002)*, který pojednává o mladém chlapci a jeho vypořádáním se se svou homosexualitou a pocity. Ve filmu se podle Pullena odrážejí zkušenosti z dospívání režisérů/autorů. V důsledku toho je jejich film možné vnímat skrze Giddensovo pojetí autobiografické autoterapie jako snahu znovu zprostředkovat fragmenty jejich osobního života a stimulovat tak jejich přijetí u homosexuálů.⁵⁰

Třetím znakem queer filmu je podle Benschoffa a Griffina diváctví. To znamená, že film může být queer, pokud jej tak divák vnímá. Divák může svým přístupem zpochybňovat dominantní předpoklady vztahující se k genderu a sexualitě. Queer diváci mohou také prožívat film jinak než heterosexuální diváci: „Na počátku 20. století se v gay komunitě vyvinul systém čtení hollywoodských filmů ‘proti srsti’, tedy campovým způsobem, který jako queer četl i jasně heterosexuální filmy.“⁵¹ Tento pohled opět rozšiřuje Doty, který se neopírá jen o minoritní publikum, neboť queer čtení může podle něj fungovat i naopak. Heterosexuálové také mohou číst ve filmu queer prvky. Jak uvádí, queer aspekty jsou nepochybně v masové kultuře obsaženy.⁵²

Další způsob, jak divák může vnímat film coby queer je na základě aspektů, které se vyskytují v jednotlivých žánrech. Horory často líčí bizarní a monstrózní sexuality, které mohou být považovány za queer. Sci-fi a fantasy žánry zpřítomňují nové a různé typy identit a sexualit. V hollywoodských muzikálech se stejně jako v hororech či ve sci-fi vytváří nereálný svět, ve kterém je vše možné a obsahuje celou řadu queer aspektů.⁵³

⁴⁹ GRIFFITHS, Robin. *Queer Cinema in Europe*. s. 51.

⁵⁰ GRIFFITHS, Robin. *Queer Cinema in Europe*. s. 51.

⁵¹ BENSCHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 10.

„Historically, an entire system of reading Hollywood films "against the grain," known as camp, evolved within early-twentieth-century gay cultures, in effect queering manifestly straight films.“

⁵¹ DOTY, Alexander. *Making Things Perfectly Queer: Interpreting Mass Culture*. 2. vyd. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1997. s. 27-28.

⁵² DOTY, Alexander. *Making Things Perfectly Queer: Interpreting Mass Culture*. 2. vyd. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1997. s. 27-28.

⁵³ BENSCHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Cinema*. s. 76.

1.2.1 Historie gay a lesbických filmů

Koncem 60. a na počátku 70. let se v souvislosti s gay a lesbickým aktivistickým hnutím ve Spojených Státech, Kanadě, Austrálii a celé západní Evropě objevila i vlna nezávislých, avantgardních a dokumentárních filmů.⁵⁴ Průkopnicemi prvních lesbických filmů byly ve Spojených Státech Barbara Hammer, jejíž filmy byly v avantgardním stylu a Jan Oxenberg, která čerpala z narativního a dokumentárního stylu. Jejich filmy *Dyketactics* (r. Barbara Hammer, 1974) a *Home Movie* (r. Jan Oxenberg, 1972) sdílí vlnu naléhání, že lesbická láska není jen osobní a sexuální záležitostí, ale forma společenského a politického osvobození.⁵⁵ Gay nezávislé filmy, v nichž se mísil dokument s fikcí, natáčeli Tom Joslin (*Blackstar: Autobiography of a Close Friend*, 1977) a Jack Hazan (*A Bigger Splash*, 1975).⁵⁶ V Německu začala lesbické experimentální dokumentární filmy točit Rosa von Praunheim⁵⁷, mezi osobnosti nového německého filmu točící filmy s gay tematikou patřil Rainer Werner Fassbinder, např. *Pěstní právo svobody* (*Faustrecht der Freiheit*, 1975).⁵⁸ V 80. letech pokračovala vlna nezávislých gay a lesbických filmů. Filmy obsahovaly pozitivní postavy a mezi nejvýznamnější filmaře z toho období patří Donna Deitch (*Desert Hearts*, 1985) a Hector Babenco (*Polibek pavoučí ženy*, 1985).⁵⁹

1.2.2 New Queer Cinema

New Queer Cinema (zkráceně NQC) označuje vlnu nezávislých queer filmů z počátku 90. let. „Vlna, neboli hnutí sestávala z překvapivých hitů festivalu Sundance v letech 1991 a 1992 – *Paris is Burning* (r. Jennie Livingston, 1990), *Jed* (r. Todd Haynes, 1991), *Swoon* (r. Tom Kalin, 1992) a mnoha dalších.“⁶⁰ Dle Ruby B. Rich měly filmy NQC společné estetické a narativní strategie: ve filmech se objevovala neuctivost a energetičnost, hrdě asertivní protagonisté a vzdor.⁶¹ Podle

⁵⁴ BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 130.

⁵⁵ BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Cinema*. s. 44.

⁵⁶ BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 167.

⁵⁷ BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 167.

⁵⁸ BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 172.

⁵⁹ BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 192-194.

⁶⁰ AARON, Michele. *New Queer Cinema: A Critical Reader*. New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press, 2004, s 3. ISBN 08-135-3536-0.

„The wave , or movement, consisted of the surprise hits of Sundance 1991 and 1992-*Paris is Burning* (Jennie Livingston, 1990), *Poison* (Todd Haynes, 1991), a *Swoon* (Tom Kalin, 1992) – and many other films.“

⁶¹ AARON, Michael. *New Queer Cinema: A Critical Reader*. s. 3.

Harryho M. Benshoffa je pro tyto filmy typické, že se „pokoušejí zbourat hranice mezi gay a hetero, ale také mezi různými způsoby filmových praktik, různými žánry, různými historickými etapami atd.“⁶² Mezi estetické strategie NQC patří mísení dokumentárních a fiktivních stylů, žánrů, používání experimentálních technik a intertextuální odkazy na jiná umělecká díla.⁶³ Průbojnost NQC však často souviselo s krizí AIDS a érou obnovení gay a lesbického aktivismu. Jak píše Benshoff: „Mnoho filmařů a filmařek, kteří do tohoto proudu patřili, byli spolužáci, kteří společně během dne studovali kulturní studia, po nocích pracovali jako AIDS aktivisté a aktivistky a někde mezi tím si našli čas na natáčení filmů.“⁶⁴ V této souvislosti se objevovaly v AIDS aktivistických videích, které byly součástí New Queer Cinema, prvky jako smrt, čas a zodpovědnost, příběh měl otevřený konec, často neposkytoval jednoduché odpovědi.⁶⁵ Vzdor New Queer Cinema nebyl zaměřen na homofobní praktiky proudu západní kultury, ale zaměřoval se na buržoazní gaye a lesby a na samotnou povahu homosexuální identity.⁶⁶ Podle Michele Aaron to byla spíše opozice vůči homosexuální kultuře než heterosexuálům. Ve filmech New Queer Cinema měly lesby a gayové negativní charakter, aby se mohlo kritizovat jejich špatné chování.⁶⁷

Jak vyplývá z výše napsaného, mezi teoretiky a historiky queer cinema nepanuje shoda ohledně definice, každý jej nahlíží odlišně a jediné, na čem se většina shodne, je definování queer cinema na základě různorodých sexuálních identit. Já budu ve své práci nejvíce pracovat s definicí Harryho M. Benshoffa a Seana Griffina, jelikož se nezaměřují na konkrétní autory či díla, ale definují queer cinema komplexně. Queer prvky, které uvádějí, lze tedy aplikovat i na Dolanovy filmy. Jelikož Dolanův styl je zejména v *Imaginárních láskách* velmi výrazný, budu čerpat i z Griffithsovy definice queer estetiky. Také u analýzy *Zabil jsem svou matku* mi poslouží jeho definice queer prostorů. Ve své práci dále zohledním výhrady, které formuluje Doty.

⁶² CHLUMSKÁ, Eva. *Tyhle nálepky mě vždycky zajímaly-rozhovor s Harry M. Benshoffem*. Cinepur 17, 2010, č. 71, s. 17. ISSN 1213-516X.

⁶³ BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 224.

⁶⁴ CHLUMSKÁ, Eva. *Tyhle nálepky mě vždycky zajímaly-rozhovor s Harry M. Benshoffem*. s. 17.

⁶⁵ BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 221.

⁶⁶ BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 221.

⁶⁷ BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 221.

V následující kapitole se budu věnovat reflexi Dolanových filmů v českých a zahraničních periodikách. Budu sledovat především otázku významu pojmu queer pro recenzenty, a jestli dle nich Dolanovy filmy jsou queer, a zároveň se zaměřím na to, co znamená queer pro režiséra Xaviera Dolana, a proč se této kategorizaci brání. Mým cílem v následující analýze bude aplikovat definici Benshoffa, Griffina, a jiných zmiňovaných teoretiků právě na Dolanovy filmy a zjistit, jestli se v nich queer prvky objevují a v jaké formě.

2 Reflexe filmů v českých a zahraničních periodikách

V této kapitole zhodnotím dostupnou českou a zahraniční periodiku týkající se Dolanových filmů. Než se pustím do analýzy ohlasů na jednotlivé filmy, je nutné alespoň stručně přiblížit jejich obsah.

Film *Zabil jsem svou matku* pojednává o šestnáctiletém studentovi Hubertovi, který bydlí se svou matkou Chantale na okraji města. Huberta trápí jejich vztah, jelikož se neustále hádají a ne vychází spolu. Snaží se najít řešení, jak by mohl společně soužití zlepšit. Neřekne však Chantale o tom, že je gay, a že má vztah se svým kamarádem Antoninem a ta to bere jako absolutní ztrátu jejich důvěry. Rozhodne se poslat Huberta do internátní školy, což Hubert vnímá jako matčinu zlomyslnost a po násilném napadení v nové škole uprchne do starého domu, kde jako malý vyrůstal a měl s Chantale nejlepší vztah. Matka jej tam nachází a příběh končí na nostalgické notě společnou touhou po udobření.

Imaginární lásky vyprávějí o dvou přátelích, Francisovi a Marii, kteří se zamilují do nového společného kamaráda Nicolase, aniž by si to mezi sebou přiznali. Nicolas s nimi po celou dobu flirtuje a Francis s Marií se ocitají v pozici vzájemných rivalů. Jednoho dne se před Nicolasem poperou. Tímto incidentem se mezi třemi přáteli přetrhne nit a oba zamilovaní Nicolasovi vyznají své city. Ten je ale odmítá a Francis s Marií, se zlomenými srdci, se opět začnou kamarádit. Tento příběh je prokládán dokumentárními výpověďmi neznámých lidí o jejich milostných vztazích a nenaplněných láskách.

Děj filmu *Laurence Anyways* se odehrává v 90. letech v Kanadě a líčí deset let života hlavní postavy, Laurence, který se ve svých pětatřiceti letech, ve spokojeném vztahu s manželkou Fred, rozhodne stát ženou, jelikož se jí vždy cítil být. Fred mu zpočátku je v jeho proměně nápomocná, ale negativní sociální tlak nakonec neustojí a Laurence opustí. Po pár letech se k sobě navrací se stejně silnými city, avšak každý z nich už má vybudovaný jiný život, a proto se zase rozejdou. Fred je přesvědčena o tom, že za jejich rozchod může Laurencova transsexualita, což Laurence vylučuje a tvrdí, že jejich vztah by ztroskotal tak jako tak.

Dolanův čtvrtý film *Tom na farmě* představuje reklamního textaře Toma, který jede na pohřeb svému příteli Guillaumeovi na farmu v Québecu. Seznamuje se tam s jeho matkou a bratrem Francisem. Je překvapený, že Guillaumeova matka neví o sexuální orientaci svého zesnulého syna a o partnerském vztahu s ním. Francis Toma násilím donutí, aby vše o vztahu s jeho bratrem zatajil, a začne ho na farmě šikanovat a věznit. Tom se od místního barmana dozví, že Francis jednomu Guillaumeovu kamarádovi rozbil čelist. Navzdory Francisovu zákazu Tom z farmy uteče, a tím se zachrání.

2.1 České zdroje

Xavier Dolan se dostal do podvědomí českých diváků až svým druhým filmem *Imaginární lásky* (*Les Amours imaginaires*). Vypovídají o tom dva články, které vyšly po české premiéře *Imaginárních lásek* v listopadu 2010⁶⁸. Tento film se dostal do české běžné distribuce díky filmové distribuční společnosti Aerofilms.⁶⁹ Jedna recenze vyšla již po předpremiéře na jedenáctém ročníku queer filmového festivalu Mezipatra, na kterém byl uveden i Dolanův debut *Zabil jsem svou matku* (*J'ai tué ma mère*)⁷⁰. Ten byl v Čechách uvedený i na Mezinárodním festivalu pro děti a mládež ve Zlíně a byla mu věnována jedna recenze⁷¹. V roce 2012 byl na festivalu Mezipatra uveden v hlavní soutěži Dolanův třetí film *Laurence Anyways*⁷². Letos byly na MFF Karlovy Vary k vidění dva Dolanovy nejnovější filmy: *Tom na farmě* (*Tom à la ferme*) a *Mami!* (*Mommy*).⁷³

Recenze *Imaginárních lásek* vyšly v internetových filmových časopisech *25fps* a *Filmaniak.cz* a ve filmovém časopise *Cinepur*. Jana Bébarová ve své recenzi v úvodu zmiňuje, že se o Dolanovi mluví jako o velkém talentu queer filmu⁷⁴. Proti

⁶⁸ HAJLICOVÁ, Iveta. 2011. *Imaginární lásky – manýra s citlivou duší*. [online]. Filmaniak. [cit. 18. 10. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.filmaniak.cz/recenze-filmu-imaginarni-lasky/>>. PREJDOVÁ, Dominika: *Imaginární lásky-Prchavost a intenzita v těsném objetí*. *Cinepur* 17, 2010, č. 72, s 39. ISSN 1213-516X.

⁶⁹ HAJLICOVÁ, Iveta. 2011. *Imaginární lásky – manýra s citlivou duší*. [online].

⁷⁰ BÉBAROVÁ, Jana. 2010. *Dolanovy Imaginární lásky*. [online]. 25fps. [cit. 18. 10. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://25fps.cz/2010/dolanovy-imaginarni-lasky/>>.

⁷¹ BÉBAROVÁ, Jana. 2010. *Filmový klub: J'ai tué ma mère*. [online]. Filmserver. [cit. 18. 10. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://filmserver.cz/clanek/67/J-ai-tue-ma-mre/>>.

⁷² Queer filmový festival Mezipatra. 2012. *Laurence Anyways*. [online]. [cit. 2. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.mezipatra.cz/festival/historie/2012/program-po-dnech/1-2012/film/38-laurence-anyways.html>>.

⁷³ INDIEFILM. 2014. *MFF Karlovy Vary 2014: Tipy IndieFilmu*. [online]. [cit. 2. 11. 2014].

Dostupné z WWW: <<http://www.indiefilm.cz/2014/06/28/mff-karlovy-vary-2014-tipy-indiefilmu/>>

⁷⁴ BÉBAROVÁ, Jana. 2010. *Dolanovy Imaginární lásky*. [online].

tomuto tvrzení následně nic nenamítá a v závěru článku sama dodává: „Xavier Dolan ve svém mladistvém věku udivuje mírou sebereflexe v otázkách vlastní sexuální orientace a schopností nadhledu.“⁷⁵ Podle Bébarové je film o partnerských vztazích založených na deziluzi. „V centru pozornosti stojí trojice přátel: přecitlivělý homosexuál Francis (Xavier Dolan), jeho věčně frustrovaná kamarádka Marie (Monia Chokri) a jejich nový společný známý, božský Nicolas (Niels Schneider), kterým jsou oba přitahováni.“⁷⁶ Tyto přátele staví autorka článku do netypického trojúhelníku, kde na vrcholu je atraktivní Nicolas, který si s Marií a Francisem pouze pohrává. Kouzlo Dolanova snímku Bébarová vidí v promyšlené a funkční stylizaci, která se netýká pouze postav (Nicolas coby Michelangelův David, Francis jako James Dean a Marie jako Audrey Hepburn), ale i zvolených formálních prostředků (zpomalené záběry, všudypřítomná hudba).⁷⁷

V recenzi - pro *filmserver.cz* nemluví Iveta Hajlichová o Dolanovi nebo jeho tvorbě jako o queer, ale podle ní Dolan již ve svém prvním filmu chtěl sdělit svou odlišnost, tedy homosexualitu⁷⁸. Děj filmu přijde autorce recenze nijaký, přesto vidí hlavní motiv v lásce, která podle ní má mnoho podob a způsobů vyjádření. K sexuální orientaci postav se autorka nevyjadřuje.⁷⁹ Dominika Prejdová ve své recenzi také nezmiňuje queer, pouze homosexuální orientaci Francise⁸⁰. Film, dle ní, příběh téměř postrádá, vyniká ale „poučenou hrou s odkazy“ od francouzské nové vlny po Wong Kar Waie.⁸¹

Prejdová se ve svém článku krátce věnuje i Dolanovu debutu *Zabil jsem svou matku*, který vnímá jako autobiografický příběh, v němž se autor vypořádával se svým dospíváním, s rozvedenou matkou a vlastním coming outem.⁸² Jana Bébarová, která o Dolanovu debutu napsala samostatnou recenzi, vnímá film také jako autobiografický: „Jak sám Dolan přiznal, *J'ai tué ma mère* je částečně autobiografický snímek, v němž se vyznává ze svých citů k matce.“⁸³ Dále se podle

⁷⁵ BÉBAROVÁ, Jana. 2010. *Dolanovy Imaginární lásky*. [online].

⁷⁶ BÉBAROVÁ, Jana. 2010. *Dolanovy Imaginární lásky*. [online].

⁷⁷ BÉBAROVÁ, Jana. 2010. *Dolanovy Imaginární lásky*. [online].

⁷⁸ HAJLICOVÁ, Iveta. 2011. *Imaginární lásky – manýra s citlivou duší*. [online].

⁷⁹ HAJLICOVÁ, Iveta. 2011. *Imaginární lásky – manýra s citlivou duší*. [online].

⁸⁰ PREJDOVÁ, Dominika: *Imaginární lásky-Prchavost a intenzita v těsném objetí*.

⁸¹ PREJDOVÁ, Dominika: *Imaginární lásky-Prchavost a intenzita v těsném objetí*.

⁸² PREJDOVÁ, Dominika: *Imaginární lásky-Prchavost a intenzita v těsném objetí*.

⁸³ BÉBAROVÁ, Jana. 2010. *Filmový klub: J'ai tué ma mère*. [online]. Filmserver.

[cit. 18. 10. 2014]. Dostupné z WWW: < <http://filmserver.cz/clanek/67/J-ai-tue-ma-mre/>>.

Bébarové film dotýká homosexuální tematiky: „Xavier Dolan svou homosexualitu nezastírá, naopak se stává výchozím tématem jeho snímků.“⁸⁴

Filmu *Laurence Anyways* byla věnována jedna recenze od Terezy Zedkové napsána v internetovém filmovém časopise *25fps*⁸⁵. Autorka zde popisuje Dolana jako enfant terrible queer filmu a herce a režiséra, který se netají svou homosexualitou⁸⁶. Zedková zmiňuje cenu, kterou film získal, a to speciální Palmu za queer film, a sama na něm oceňuje, jak se Dolanovi „podařilo představit komplikované sociální téma širokému publiku přívětivou a pochopitelnou formou, aniž by upadal do předdramatizovaného patosu ze zpracování těžké látky nebo se naopak pokoušel použitím sarkasmu přiklonit k mainstreamu.“⁸⁷

K filmu *Tom na farmě* nebyla v době psaní této práce ještě dostupná žádná plnohodnotná recenze. V internetových periodikách se objevily pouze zmínky o ději, např. Jana Bébarová jej na *filmserver.cz* shrnuje takto: „mladík ztvárněný samotným režisérem přijíždí na pohřeb svého milovaného partnera Guillaumea, kde je konfrontován s partnerovým násilnickým bratrem a psychicky nevyrovnanou matkou, která jednoduše čekala příjezd snoubenky.“⁸⁸. Stejně tak nebyly v době psaní práce dostupné materiály k nejnovějšímu Dolanovu filmu *Mami!*, který měl českou premiéru 30. října 2014.

Souhrnně lze říct, že v České republice vnímá polovina recenzentů Dolana a jeho tvorbu jako queer, druhá část pak zmiňuje Dolanovu sexuální orientaci a to, jak se odráží v jeho díle. Recenzenti také neopomíjejí zmínit jiné sexuální identity v Dolanových filmech. U filmu *Zabil jsem svou matku* se shodují na tom, že se jedná o autobiografický film, kde se řeší vztah matky a syna, který zároveň prožívá coming out. U *Imaginárních lásek* převládá názor, že film pojednává o milostném trojúhelníku, v jehož centru je Nicolas, který neprojevuje Francisovi a Marii náklonnost a jen si s nimi zahrává. *Laurence Anyways* je považován za queer film o lásce a *Tom na farmě* je popisován jako film o zatajování sexuální identity.

⁸⁴ BÉBAROVÁ, Jana. 2010. *Filmový klub: J'ai tué ma mère*. [online].

⁸⁵ ZEDKOVÁ, Tereza. 2012. „*Is it a revolt? No... it's a revolution*“ [online]. *25fps*. [cit. 3.11.2014]. Dostupné z WWW: <<http://25fps.cz/2012/laurence-anyways/>>.

⁸⁶ ZEDKOVÁ, Tereza. 2012. „*Is it a revolt? No... it's a revolution*“ [online].

⁸⁷ ZEDKOVÁ, Tereza. 2012. „*Is it a revolt? No... it's a revolution*“ [online].

⁸⁸ BÉBAROVÁ, Jana. 2014. Festivalové ozvěny: *Láska gender přenáší - na Mezipatrech*. [online]. *filmserver.cz*. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://filmserver.cz/clanek/8729/festivalove-ozveny-43-tyden/>>.

2.2 Zahraníční zdroje

V zahraničním tisku se pochopitelně objevuje více ohlasů na Dolanovy filmy než v České republice. V reflexi Dolanova debutu *Zabil jsem svou matku* dominuje téma homosexuality a autobiografické motivace filmu. Genevieve Yue ve své recenzi ve *Film Commentu* označuje film z části jako autobiografický, což podle ní dodává příběhu na přesvědčivosti. Podle autorky by film mohl být „moralizující pohádka o coming outu“, ale Dolan moudře udržuje v centru dění vztah matky a syna.⁸⁹ Yue zároveň zmiňuje vztah hlavní postavy Huberta s jeho přítelem Antoninem.⁹⁰ O sexuální orientaci Huberta píše i Rachel Saltz: „Hubert je gay, což nemůže říci Chantale. Má přítele, Antonina (François Arnaud), jehož matka je mnohem víc v pohodě“.⁹¹ Saltz stejně jako Yue vnímá film jako napůl autobiografický, zdůrazňuje ovšem Dolanův autorský odstup od postavy Huberta.⁹² Peter Brunette ve své recenzi vidí v příběhu objevení Hubertovy homosexuality a válku mezi jím a jeho matkou.⁹³ Podle Brunetta je gay téma filmu „zjevné a rozehnané bez okolků“, zároveň je ale prezentováno tak, aby nezastiňovalo druhou linii filmu, tedy vztah mezi matkou a synem. Ani jeden z výše jmenovaných zahraničních recenzentů nezmiňuje v souvislosti s filmem ani režisérem pojem queer.

Recenzím *Imaginárních lásek* dominuje téma milostného trojúhelníku. Tak jej vidí i Stephen Holden ve svém textu pro *New York Times*, který se rovněž

⁸⁹ YUE, Genevieve. 2010. *I Killed My Mother review*. [online]. Filmcomment. [cit. 3.11.2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.filmcomment.com/article/i-killed-my-mother-review>>.

⁹⁰ YUE, Genevieve. 2010. *I Killed My Mother review*. [online].

⁹¹ SALTZ, Rachel. 2013. *A Mother-Son Dance With Many Awkward Steps*. [online]. The New York Times. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.nytimes.com/2013/03/13/movies/i-killed-my-mother-a-xavier-dolan-film.html?_r=0>

„Hubert is gay, which is what he can't tell Chantale. He has a boyfriend, Antonin (François Arnaud), who has a much cooler mother...“

⁹² „Pan Dolan, québecký filmař, kterému bylo pouze dvacet, když tento film natočil, a šestnáct, když napsal scénář, není ani tak rozhněvaným mladým mužem jako spíš hravým a talentovaným. Má vše mnohem více pod kontrolou než Hubert, jeho poloautobiografické alter ego.“ SALTZ, Rachel. 2013. *A Mother-Son Dance With Many Awkward Steps*. [online].

„Mr. Dolan, a Québécois filmmaker who was just 20 when he directed this movie and 16 when he wrote the script, is less an Angry Young Man than a playful, talented one. He's altogether more in control than Hubert, his semi-autobiographical alter ego.“

⁹³ BRUNETTE, Peter. 2009. *I Killed My Mother - Film Review*. [online]. The Hollywood Reporter. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.hollywoodreporter.com/review/i-killed-mother-film-review-93194>>.

pozastavuje nad neurčitou sexuální orientací Nicolase.⁹⁴ Pro P. H. Davise jsou *Imaginární lásky* „jedním z nejoriginálnějších filmů v gay kinematografii za posledních několik let“.⁹⁵ Podle autora recenze film zachycuje trápení a odmítnutí v lásce, do něž se může dobře vcítit homosexuál, ale také kdokoli jiné sexuální orientace.⁹⁶ Alex Bellington mluví o Dolanovi jako o „gay filmaři, který rád svou orientaci prezentuje ve svých filmech“.⁹⁷ Ani v těchto recenzích se neobjevuje zmínka o queer aspektu.

Reflexi Dolanova třetího filmu *Laurence Anyways* dominuje otázka genderu a sexuality hlavní postavy. Violet Lucca vnímá film jako melodrama s vlivy Douglase Sirka a Rainera Wernera Fassbindera, kde za rozchod Laurence a Fred může Laurencova transsexualita.⁹⁸ Jeannette Catsoulis popisuje film jako melodrama, ve kterém figuruje teatrálnost a afektovanost a ve své recenzi se více než na Laurence zaměřuje na reakce Laurencovy matky a Fred.⁹⁹ Film pak podle Palmera sleduje, jak se Laurence a Fred „dávají dohromady a rozcházejí vlivem fluidní identity a role genderu ve formování mezilidských vztahů“.¹⁰⁰ Za jeden z nejzajímavějších aspektů považuje způsob, jakým jsou diváci vtaženi do změny nahlížení na Laurence ze strany většinové společnosti – „od ‘normálního’ člena společnosti po člověka, který je označený jako ‘jiný’, což nutí Laurence neustále vyjednávat, ospravedlňovat a vysvětlovat svou identitu v kultuře, která neumožňuje existenci ‘mezi’“.¹⁰¹

⁹⁴ HOLDEN, Stephen. 2011. *Three to a Bed, but No Funny Stuff*. [online]. The New York Times. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW:

<http://www.nytimes.com/2011/02/25/movies/25heart.html?_r=0>.

⁹⁵ DAVIES, P.H. 2012. *Heartbeats (Les Amours Imaginaires) Review*. [online]. P.H.Davies. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://phdavies.co.uk/2012/03/11/heartbeats-les-amours-imaginaires-review/>>.

⁹⁶ DAVIES, P. H. 2012. *Heartbeats (Les Amours Imaginaires) Review*. [online].

⁹⁷ BELLINGTON, Alex. 2010. *Cannes Review: Xavier Dolan's Superb Les Amours Imaginaires*. [online]. Firstshowing.net. [cit. 4. 11. 2014]. Dostupné z WWW:

<<http://www.firstshowing.net/2010/cannes-review-xavier-dolans-les-amours-imaginaires-film/>>.

⁹⁸ LUCCA, Violet. 2012. *Review: Laurence Anyways*. [online]. Filmcoment. [cit. 4. 11. 2014].

Dostupné z WWW: <<http://www.filmcomment.com/article/review-laurence-anyways-xavier-dolan>>.

⁹⁹ CATSOULIS, Jeannette. 2013. *Undying Passion, Despite a Sex Change*. [online]. The New York Times. [cit. 4. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.nytimes.com/2013/06/28/movies/a-man-becomes-a-woman-in-laurence-anyways.html?_r=0>.

¹⁰⁰ PALMER, Landon. 2013. *Review: Xavier Dolan's 'Laurence Anyways' is a Stunning, Epic Love Story*. [online]. Film School Rejects. [cit. 4. 11. 2014]. Dostupné z WWW:

<<http://filmschoolrejects.com/reviews/laurence-anyways-review.php>>.

¹⁰¹ PALMER, Landon. 2013. *Review: Xavier Dolan's 'Laurence Anyways' is a Stunning, Epic Love Story*. [online].

Žánr filmu *Tom na farmě* recenzenti označují jako „psychologický thriller“.¹⁰² David Rooney jej zároveň popisuje jako film o homofobii.¹⁰³

Ani v zahraničních periodikách se o Dolanových filmech a ani o Dolanovy z velké části nepíše jako o queer tvůrci. Výjimku tvoří film *Laurence Anyways*, který jeden recenzent označil jako queer.¹⁰⁴ Film *Zabil jsem svou matku* recenzenti popisují jako napůl autobiografický příběh a vidí v něm dvě linie - Hubertův coming out (či vypořádání se s homosexualitou) a vztah Huberta a jeho matky Chantale. V reflexi *Imaginárních lásek* převažuje motiv milostného trojúhelníku a neurčité sexuální orientace postavy Nicolase, film je dokonce zařazen do kategorie gay kinematografie. Recenzenti také zmiňují gay orientaci režiséra. U filmu *Laurence Anyways* se recenzenti shodují na tom, že transsexualita hlavního hrdiny příběhu má dopad na vztah s jeho ženou. A poslední, výše uvedený, film *Tom na farmě* je pro autory recenzí thriller o homofobii a zastírání homosexuální orientace.

Ve většině českých a zahraničních recenzí dochází ke shodě v nahlížení na Dolanovy filmy. Xavier Dolan je vnímán spíše jako gay filmař než queer filmař a jeho filmy až na film *Laurence Anyways* nejsou označovány jako queer.

2.3 Xavier Dolan

2.3.1 Biografie a filmografie

Kanadský režisér, herec, scenárista a dabér Xavier Dolan se narodil 20. března 1989 v Québecu v Kanadě. Je synem slavného kanadského herce a zpěváka egyptského původu Manuela Tadrose. Dolan začal svou televizní kariéru již ve čtyřech letech účinkováním v reklamách a následně hraním v seriálech *Omerta* (1996) či *L'Or* (2006) a filmech například *J'en suis!* (Claude Fournier, 1997) a *La Forteresse suspendue* (Roger Cantin, 2001).¹⁰⁵ Ve svých sedmnácti letech napsal scénář ke svému prvnímu filmu *Zabil jsem svou matku* (2009), který

¹⁰² Viz ROONEY, David. 2013. *Tom at the Farm: Venice Review*. [online]. The Hollywood Reporter. [cit. 4. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.hollywoodreporter.com/review/tom-at-farm-venice-review-619296>> a WILSHIN, Mark. 2014. *Film review: Tom at the farm/ Tom à la ferme* (2013). [online]. Dog and Wolf. [cit. 4. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.dogandwolf.com/2014/04/film-review-tom-at-the-farm-tom-a-la-ferme-2013/>>.

¹⁰³ ROONEY, David. 2013. *Tom at the Farm: Venice Review*. [online].

¹⁰⁴ PALMER, Landon. 2013. *Review: Xavier Dolan's 'Laurence Anyways' is a Stunning, Epic Love Story*. [online].

¹⁰⁵ "Xavier Dolan". [online]. [cit. 9.3.2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.xavier-dolan.com/qui-est-xavier-dolan>>.

nejenže sám zrežiroval a zčásti produkoval, ale také si v tomto filmu zahrál hlavní roli. Film byl uveden na festivalech v Cannes¹⁰⁶, Palm Springs, Vancouveru¹⁰⁷, Záhřebu, Rotterdamu, Reykjavíku a na 2morrow Film Festival.¹⁰⁸

Na podzim roku 2009 napsal Xavier Dolan scénář ke svému druhému celovečernímu filmu - *Imaginární lásky* (2010). Natáčení trvalo pouhých dvacet pět dnů a produkci si Dolan zčásti obstaral sám prostřednictvím své společnosti Mifilifilms.¹⁰⁹ Film měl premiéru v květnu 2010 v Cannes¹¹⁰. Film byl dále uveden na festivalech v Chicagu, Sydney, Hamptonu a dalších.¹¹¹

Dolanův třetí film *Laurence Anyways* byl natočen v roce 2012. Scénář k filmu však Dolan začal psát již po premiéře debutu *Zabil jsem svou matku*. Sám v tomto filmu nehraje (až na jeden záběr jeho tváře ve scéně na bále), ujal se pouze režie. *Laurence Anyways* získal ocenění na několika festivalech. Mezi nejvýznamnější patří cena za nejlepší film sekce „Queer film“ v Cannes. Dále byl film uveden například na festivalech Toronto International Film Festival¹¹², Hamburg Film Festival¹¹³, RiverRun International Film Festival¹¹⁴ a dalších.

¹⁰⁶ Na tomto festivalu získal film tři ocenění, a to: cenu Arthouse C.I.C.A.E. Award, Prix Regards Jeune, cenu společnosti dramatických autorů a skladatelů SACD Prize za scénář a cenu mladých režisérů za celovečerní film.

IMDb. 2009. *J'ai tué ma mère (2009) Awards*. [online]. [cit. 5. 11. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.imdb.com/title/tt1424797/awards?ref_=tt_awd.

¹⁰⁷ Zde získal film cenu za nejlepší kanadský film, režii kanadského filmu a nejlepší vedlejší herecký výkon v kanadském filmu, kterou získal François Artaud hrajícího ve filmu Antonina, přítele hlavní postavy Huberta.

IMDb. 2009. *J'ai tué ma mère (2009) Awards*. [online]. [cit. 5. 11. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.imdb.com/title/tt1424797/awards?ref_=tt_awd.

¹⁰⁸ 2MIG1: *Zabil jsem svou matku-informace, obsah*. [online]. [9.3.2014]. Dostupné z WWW: <http://www.kfilmu.net/filmy.php?sekce=informace&film=zabil-jsem-svou-matku>.

¹⁰⁹ „Xavier Dolan“. [online]. [cit. 9.3.2014]. Dostupné z WWW: <http://www.xavier-dolan.com/qui-est-xavier-dolan>.

¹¹⁰ Film zde získal ocenění Regards Jeunes Prize. IMDb. 2009. *Les amours imaginaires (2010) Awards*. [online]. [cit. 5. 11. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.imdb.com/title/tt1424797/awards?ref_=tt_awd.

¹¹¹ IMDb. *Les amours imaginaires-Awards*. [online]. [cit. 9. 3. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.imdb.com/title/tt1600524/awards?ref_=tt_awd.

¹¹² Cena za nejlepší kanadský film.

IMDb. *Laurence Anyways (2012) Awards*. [online]. [cit. 9.3.2014]. Dostupné z WWW: http://www.imdb.com/title/tt1650048/awards?ref_=tt_awd.

¹¹³ Cena za nejlepší režii. IMDb. *Laurence Anyways (2012) Awards*. [online].

¹¹⁴ Herečka Suzanne Clément, hrající manželku Laurence, získala cenu za nejlepší ženský herecký výkon.

IMDb. *Laurence Anyways (2012) Awards*. [online].

Minulý rok v září měl premiéru Dolanův čtvrtý film *Tom na farmě* (2013). Některé světové premiéry ho teprve čekají, i přesto se mu již podařilo získat několik ocenění a nominací.¹¹⁵

2.3.2 Dolanova interpretace jeho tvorby a pojmu queer

V této podkapitole představím Dolanovy interpretace jeho filmů a také se budu věnovat tomu, co pro Dolana znamená queer a proč mu toto označení vadí.

V předchozích podkapitolách jsem shrnula, jak recenzenti vnímají Dolana jako tvůrce a jeho filmy. Film *Laurence Anyways* byl některými autory označen jako queer, někteří také o Dolanovi psali jako o queer režisérovi. Kategorizaci coby queer nasvědčuje i fakt, že *Laurence Anyways* byl zařazen do Queer soutěžní sekce festivalu v Cannes.¹¹⁶

Podle Xaviera Dolana neřeší jeho debut *Zabil jsem svou matku* ani jeho orientaci, ani nepojednává o jeho coming-outu. I přesto, že někteří diváci či recenzenti to tak mohli vnímat, film podle Dolana je pouze o jeho vztahu mezi jím a jeho matkou, resp. Hubertova vztahu s jeho matkou Chantale.¹¹⁷ I tak je film mnohdy označován jako gay film, jelikož ústřední postavou filmu je gay. V jednom rozhovoru se Dolan rozčiluje nad touto interpretací svého filmu: „Nemůžu uvěřit, když mi tvrdí, že jde o queer film. Je tenhle film o synovi, který je gay, nebo o synovi? Je o synovi bojujícím za svou homosexualitu? Je to jeho homosexualita, jeho palčivé tajemství, co ho nutí chovat se jako idiot k matce? Ne, vůbec ne. Jde o dynamiku mezi matkou a synem, a nemá to nic dočinění s homosexualitou.“¹¹⁸

¹¹⁵ FIPRESCI Prize na Venice Film Festival.

“Xavier Dolan“. [online]. [cit. 9.3.2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.xavier-dolan.com/qui-est-xavier-dolan>>.

¹¹⁶ IMDb. *Laurence Anyways* (2012) Awards. [online].

¹¹⁷ CHANG, Kee. 2013. *Catch-up: Xavier Dolan*. [online]. Anthem. [cit. 26. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://anthemmagazine.com/catch-up-xavier-dolan/>>.

¹¹⁸ COATES, Tyler. 2013. *Director Xavier Dolan on 'Laurence Anyways' and the Ghetto of Queer Cinema*. [online]. Flavorwire. [cit. 5. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://flavorwire.com/400845/flavorwire-interview-director-xavier-dolan-on-laurence-anyways-and-the-ghetto-of-queer-cinema>>.

I can't believe people told me it was queer. Is this movie about a gay son or about a son? Is it about a son fighting for his homosexuality? Is that what it is, his homosexuality, his burning secret is making him be an asshole to his mom? No, not at all. It's a mother-son dynamic and it has nothing to do with homosexuality.“

V dalším rozhovoru se Dolan zmínil: „(...) lidé viděli *Zabil jsem svou matku* jako gay film o homosexuálním synovi bojujícím o přijetí svou matkou.“¹¹⁹

V anotacích a recenzích, které píšou o filmu *Imaginární lásky*, se často setkáváme s názorem, že je to film o „třisměrném milostném trojúhelníku“.¹²⁰ Dolan se však k tomu vyjadřuje takto: „Můj film není milostným trojúhelníkem; je to milostný duel. V tom filmu je mrtvý úhel.“¹²¹ Mrtvým úhlem myslí Dolan postavu Nicolase, do kterého se dva kamarádi, Francis a Marie, zamilují a o jehož přízeň usilují. Právě oni dva, podle Dolana, představují milostný duel. Nicolas je jen třetí, přihlížející, kolem kterého se celý děj točí.¹²² Na otázku, jaký Nicolas je a co se mu během příběhu honí hlavou, odpověděl Dolan v jednom z rozhovorů takto: „On si nic nemyslí. Je to jen lamač srdcí; je to vlk. Je to děvkař, Don Juan, Casanova – chcete všechna synonyma? Není to zlý člověk, a není ani nevědomý, jen si není vědom toho, jak moc působí na ostatní lidi. Je to hráč, a když se dívá druhým do očí, potřebuje vidět jiskru, a ten pohled a pocit, že to on je tou dominantní silou, že on je příčinou té jiskry.“¹²³

Dolanův třetí film *Laurence Anyways* vyhrál hlavní cenu v Cannes za nejlepší queer film. Dolan byl proti tomuto řazení filmu do queer kategorie. I přesto, že byl z ocenění nadšený, nemyslí si, že je *Laurence Anyways* queer film. „Bylo by absurdní myslet si, že existuje něco jako židovský film, černošský film nebo heterosexuální film, přesto ale používáme označení queer film a já si nejsem jistý, že je to dobře. Queer film určitě v mnoha a mnoha ohledech pomohl a já se nesnažím opovrhovat tím, co za ta léta dokázal, ale je čas zapomenout na nálepky,

¹¹⁹ COATES, Tyler. 2013. *Director Xavier Dolan on 'Laurence Anyways' and the Ghetto of Queer Cinema*. [online].

„...people saw *I Killed My Mother* as a gay film about a gay son fighting for his mother to accept him.“

¹²⁰ COATES, Tyler. 2013. *Director Xavier Dolan on 'Laurence Anyways' and the Ghetto of Queer Cinema*. [online].

¹²¹ BERGER, Jeremy: *Xavier Dolan Interview*. [online]. Askmen. [cit. 10. 3. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.askmen.com/celebs/interview_400/499_xavier-dolan-interview.html>. „My movie isn't a love triangle; it's a love duel. There's a dead angle in the film.“

¹²² POLLY, John. 2011. *An Interview with "Heartbeats" Director Xavier Dolan*. [online]. Movies, Music & Montreal. [10.3.2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.newnownext.com/movies-music-montreal-an-interview-with-heartbeats-director-xavier-dolan-2>>.

¹²³ POLLY, John. 2011. *An Interview with "Heartbeats" Director Xavier Dolan*. [online]. „He's not thinking anything. He's just a heartbreaker; he's a wolf. He's a womanizer, a Don Juan, a Casanova — you want all the synonyms? He's not a mean person, and he's not unconscious, but he's not conscious of how much harm he can do to other people. He's a player, and when he's looking in other people's eyes, he needs to see this sparkle, and this look and feel that he is this dominant force, and that he's the reason for that sparkle.“

protože jsou škodlivé. Nepomáhají. Je to zavírání do ghetta, že jsou věci škatulkovány s různými nálepkami, které lidem neustále připomínají, že existují společenství a skupiny lidí. Je to druh moderní homofobie. Je to příběh. Příběh o lásce, kde ona je transgender,¹²⁴ říká v jednom ze svých rozhovorů Dolan a dodává: „Příběh se netočí kolem LGBT problému nebo útrap sexuální přeměny – je to stále milostný příběh od samotného začátku. To je důvod, proč je tak důležité, že se film zaměří stejně tak na Fred jako na Laurence.“¹²⁵ Dále v rozhovoru Dolan tvrdí, že „v jeho filmech jsou queer postavy, jelikož on sám je queer, avšak se vymezuje vůči aktivismu LGBT scény“.¹²⁶

Film *Tom na farmě*, kde probíhá homofobní násilí, jak popisují recenzenti, je podle Dolana o pochopení lidí. Francis je podle něj druh zraněného zvířete, protože žil celý život izolován na farmě. Tom trpí ztrátou svého přítele a cítí potřebu být potrestán ve formě násilí, které mu způsobuje Francis.¹²⁷

Xavier Dolan se nejednou nechal slyšet, že jeho filmy queer nejsou. Uvědomuje si však, že označení jeho filmů je spojováno i s jeho sexuální orientací. To, že je gay, Xavier Dolan nepopírá. Jeho debut *Zabil jsem svou matku* je autobiografický a hlavní hrdina Hubert, který má představovat Dolana, je gay. Vyplývá to z rozhovoru, kde Dolan říká, že skrz tento film, chtěl říct své matce, jak ji miluje, a také stejně jako Hubert, byl v internátní škole, kam jej poslala jeho matka.¹²⁸ V jednom rozhovoru byla Dolanovi položena otázka, zda jeho sexuální orientace nějak ovlivňuje jeho tvorbu a kreativitu.¹²⁹ Často totiž bývá svou prací se stylizací a barevností přirovnáván ke španělskému režisérovi Pedru Almodóvarovi,

¹²⁴ COATES, Tyler. 2013. *Director Xavier Dolan on 'Laurence Anyways' and the Ghetto of Queer Cinema*. [online].

¹²⁵ COATES, Tyler. 2013. *Director Xavier Dolan on 'Laurence Anyways' and the Ghetto of Queer Cinema*. [online].

„The story does not revolve around LGBT issues or the hardships of sexual transition — it's always been a love story from the very beginning. That's why it was so important that the movie would focus as much on Fred as on Lauren.“

¹²⁶ COATES, Tyler. 2013. *Director Xavier Dolan on 'Laurence Anyways' and the Ghetto of Queer Cinema*. [online].

¹²⁷ BELANGER, Joseph. 2013. *The black sheep interview: Xavier Dolan (Tom at the farm)*. [online]. Black Sheep Reviews. [cit. 6. 11. 2014]. Dostupné z WWW:

<<http://blacksheepreviews.com/the-black-sheep-interview-xavier-dolan-tom-at-the-farm/>>.

¹²⁸ CHANG, Kee. 2013. *Carch-up: Xavier Dolan*. [online].

¹²⁹ POLLY, John. 2011. *An Interview with "Heartbeats" Director Xavier Dolan*. [online].

který se veřejně prezentuje jako gay a točí queer filmy.¹³⁰ Odpověděl na to takto: „Neřekl bych, že to, že jsem gay, ovlivňuje moji práci a ani nebude. Jsem gay, ale taky mám hnědé vlasy a jsem krátkozraký. Nijak to neovlivňuje mou práci.“¹³¹ V jiném rozhovoru se nechal slyšet: „Nejsem tvůrcem 'queer' filmů a očividně mířím k tomu, co doufám bude rozmanitou kinematografií a filmografií. Nezaměřuji se na nic, ani se nesnažím nic sdělit. Nejde o nějaké poselství. Jde pouze o úplnou adaptaci toho, kdo jsem já. Hodně filmových tvůrců píše o tom, kým jsou, a když nejde o ně samotné, jde o jiné lidi ovšem skrze jejich vlastní slova a jejich vlastní představivost, z čehož vyplývá, že i v těchto postavách je část jich samých, tak to zkrátka je.“¹³²

Dolan si v některých svých argumentech docela protičeří. Začneme jeho filmem *Zabil jsem svou matku*, o kterém tvrdí, že není o coming outu, ale přitom v jednom rozhovoru říká, že Hubertova homosexualita vyjde napovrch před jeho matkou.¹³³ Nabízí se otázka, jestli to není coming out? Podle mého názoru je a vnímají to tak i recenzenti. Tento film je navíc napůl autobiografický - jak sám Dolan tvrdí, byla to výpověď jeho pocitů k matce.¹³⁴ V posledním zmíněné citaci Dolan říká, že se snaží točit rozmanité filmy, které jsou adaptací jeho samotného. Nepatří snad jeho sexuální orientace mezi ostatní neheterosexuální identity, které podle queer teorie zaštiťuje termín queer? Dále Dolan v jednom rozhovoru řekne, že je queer, a proto v jeho filmech jsou queer postavy a v dalším rozhovoru prohlásí, že to, že je gay, nijak neovlivňuje jeho práci. Hlavní problém tedy spatřuji v definici

¹³⁰ DAVIS, Edward. 2011. *Review: Xavier Dolan's 'Heartbeats' Is A Stylish Love Triangle, But Emotionally Hollow At Its Core*. [online]. The Playlist. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <http://blogs.indiewire.com/theplaylist/review_xavier_dolans_heartbeats_is_stylish_but_emotionally_hollow>.

¹³¹ POLLY, John. 2011. *An Interview with "Heartbeats" Director Xavier Dolan*. [online].

„I'm gay, but I also have brown hair and I'm nearsighted. It doesn't really influence my work.“

¹³² COATES, Tyler. 2013. *Director Xavier Dolan on 'Laurence Anyways' and the Ghetto of Queer Cinema*. [online].

„I'm not a queer filmmaker, and I'm obviously headed towards what I hope will be a diverse cinematography and filmography. I'm not focusing on anything or trying to say anything. There is no statement. There's just a total adaptation of who I am. [Many filmmakers] are writing about who they are, and when it's not about who they are, it's about other people through their own words and through their own imagination, hence there is a part of them in these characters, and that's just the way it is.“

¹³³ COATES, Tyler. 2013. *Director Xavier Dolan on 'Laurence Anyways' and the Ghetto of Queer Cinema*. [online].

¹³⁴ CHANG, Kee. 2013. *Catch-up: Xavier Dolan*. [online].

queer, kdy Dolan tento pojem očividně vnímá jinak než queer teorie i mnozí recenzenti.

O postavě Nicolase v *Imaginárních láskách* Dolan sice tvrdí, že tvoří mrtvý úhel trojúhelníku, ale zároveň říká, že si Nicolas s Marií a Franciséem hraje a flirtuje s nimi, což by znamenalo, že jeho sexuální identita není ryze heterosexuální. Také se staví proti označení *Laurence Anyways* jako queer filmu, protože je proti nálepkám a škatulkování. Nabízí se tedy otázka, proč tedy Dolan, když je proti škatulkám, sám sebe označuje jako gaye a nevadí mu říct o postavě Laurence, že je transgender? Není to také škatulkování? Zároveň se ve svých filmech často zabývá tématy homofobie, heterosexuálního a poukazuje na problémy ve společnosti s přijetím jiných sexuálních orientací, což jsou otázky, které řeší i queer teorie. Proč tedy Dolanovi tolik vadí označení jeho a jeho filmů jako queer? Je možné, že by se mohl obávat kategorizace coby queer také proto, aby to jeho filmy automaticky neuzavíralo před mainstreamovým publikem. To se však, soudě dle kritických reakcí, neděje.

3 Analýza queer aspektů ve filmech Xaviera Dolana

V této kapitole se budu zabývat analýzou queer aspektů ve čtyřech filmech Xaviera Dolana. Prvním prvkem, který budu zkoumat, je autorství a autobiografie ve filmu *Zabil jsem svou matku*. S tímto prvkem souvisí i otázka, jak figuruje ve filmech *Zabil jsem svou matku* a *Tom na farmě* coming out. Následně v obou těchto jmenovaných filmech zhodnotím, jak se v nich projevují heteronormativní vztahy a gay identita. Koncept proměnlivé identity zanalyzuji ve filmu *Imaginární lásky*. Dále se budu zabývat stylem režiséra, a jak se jeho excentricnost projevuje zejména v *Imaginárních láskách*. Otázku sexuální identity budu řešit i ve filmu *Laurence Anyways*. Zde však pro mě bude důležitá otázka, zda sexuální identita v tomto filmu slouží jako narativní motiv či nikoliv.

3.1 Autorství, autobiografie a otázka coming outu

Prvek autorství, jak jej definují Benshoff s Griffinem, souvisí se sexuální orientací režiséra.¹³⁵ Alexandr Doty je toho názoru, že ve filmech queer režisérů se objevují postavy s queer sexuální identitou.¹³⁶ Xavier Dolan je homosexuál, otevřeně se k tomu hlásí, a ve všech mnou analyzovaných filmech vystupují queer postavy. V *Zabil jsem svou matku* se objevují tři gayové: Hubert, Antonin a Éric. V *Imaginárních láskách* se objevuje více sexuálních identit: hlavní postava gay Francis, jeho dva milenci, dvě lesby, které se líbají na Nicolasově narozeninové party a Nicolas, jehož sexualita je fluidní. V *Laurencovi Anyways* je hlavní postava Laurence male to female transsexuál, stejně jako dvě další postavy Dada Rose a Baby Rose. Sexualita Fred a Charlotte je obtížněji definovatelná, jelikož obě spí s Laurencem během jeho přeměny na ženu. Ve filmu se vyskytuje ještě female to male transsexuálka Alexandr a jeho manželka Fanny, jejíž sexualita je také fluidní. Ve čtvrtém snímku *Tom na farmě* je Tom gay a Guillaumeova sexualita je fluidní, jelikož se Tom dozvídá, že měl Guillaume během jejich vztahu poměr se ženami. Dle Alexandra Dotyho, se queer divák může s těmito queer postavami identifikovat, a o to více s postavami, o kterých ví, že je hraje queer herec či herečka.¹³⁷ V tomto případě se jedná především o samotného Xaviera Dolana, který hraje tři z postav (Hubert, Francis, Tom), jelikož divák ví, že je gay.

¹³⁵ BENSHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s 10

¹³⁶ Cit. v BENSHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s 10

¹³⁷ DOTY, Alexander. *Making Things Perfectly Queer*. s 20-21.

Teoretik Robin Griffiths, definuje ve své knize *Queer Cinema in Europe* jako další projev autorství autobiografií tvůrce, která odráží v daném filmu způsob jeho života.¹³⁸ Dolanův debut *Zabil jsem svou matku* je z tohoto hlediska autobiografický. V režisérově případě dochází k autoterapii, kdy má tvůrce potřebu mluvit o svém dospívání, během kterého si nerozuměl se svou matkou a navazoval své první vztahy. Dolan tento film natočil jako vzkaz pro svou matku, aby jí dokázal, že ji miluje, a aby ho poznala takového, jaký je: „Pro mě to bylo vše o tom, říci: ‘Copak nevíš, jak moc jsem tě miloval?’“¹³⁹ Podle Griffithse má režisér skrze film potřebu mluvit i o svém coming outu, dílo je pak možné považovat za veřejnou událost, kdy režisér filmovým divákům odhaluje svou sexuální orientaci.¹⁴⁰ V *Zabil jsem svou matku* se coming out vyskytuje. Hubert má vztah se spolužákem Antoninem, o něm však z počátku ví pouze Antoninova matka, která má ke svému synovi velmi otevřený přístup, a chlapci před ní svou orientaci nemusejí skrývat. Oproti tomu Hubert svou sexuální orientaci před Chantale tají a o Antoninovi mluví jako o svém kamarádovi. Obě matky se potkají v soláriu a Antoninova matka Chantale řekne, že za týden to budou dva měsíce, co jejich chlapci spolu chodí. Chantale je touto zprávou překvapená a v následující scéně tuto novinu rozebírá se svou kamarádkou. Není zaražena tím, že nevěděla o vztahu svého syna, ale tím, jaká je jeho sexuální orientace. Té dává za vinu i to, že se Hubert v poslední době choval zvláště. „Už má asi jasno,“ říká Chantale. Její kamarádka to komentuje slovy: „Chudák kluk.“¹⁴¹ Chantale především mrzí, že jí to Hubert neřekl, a jak zjistí, ani neměl v plánu jí to říct. Při jedné hádce mu Chantale řekne, že svoje děti mít nikdy nebude. Následuje tento rozhovor:

„Hubert: Kde jsi to vzala, že nebudu mít děti?”

Chantale: Homosexuálové nemůžou mít děti. Bylo to moc příjemné slyšet to od někoho, koho vidím poprvé. ‘Můj syn a váš syn spolu, už dva měsíce.’ Nádhera, byla jsem bez sebe radostí, když jsem to slyšela.

Hubert: Kdo ti to řekl? Pověz mi, kdo ti to řekl?

¹³⁸ GRIFFITHS, Robin. *Queer Cinema in Europe*. s. 49-62

¹³⁹ „So for me, it was all about saying, ‘Didn’t you know I loved you that much?’“ CHANG, Kee. 2013. *Catch-up: Xavier Dolan*. [online].

¹⁴⁰ GRIFFITHS, Robin. *Queer Cinema in Europe*. s. 51

¹⁴¹ *Zabil jsem svou matku* [J’ai tué ma mère] [film]. Réžie Xavier DOLAN. Kanada, 2009.

Chantale: Antoninova matka. Antoninova, tvého kamarádíčka. Aby si věděl, Huberte, bolí mě, že jsi to skrýval, že jsi mi nedůvěřoval, že nevíš, jak tě mám ráda.

Hubert: Ne, ty mě nemáš ráda! Nechci to poslouchat.¹⁴²

Hubert to své matce neřekl, protože si myslel, že ho nepochopí, že ho nemá ráda. S touto ukázkou coming outu spojeného strachem z nepřijetí se může identifikovat mnoho diváků.

Ve filmu *Tom na farmě* ukazuje Dolan druhý případ coming outu. Je však nutné podotknout, že film vznikl na motivy divadelní hry québeckého autora Michela Marca Boucharda.¹⁴³ Je ho možné však opět vnímat z pohledu Giddensovy autoterapie, kterou popisuje Griffiths. Ve filmu může docházet k tomu, že opět autor popisuje něco podobného, co sám prožil a můžou se s tím ztotožnit i diváci. V tomto případě se jedná opět o coming out, který si prožil Dolan, a zatajování své sexuální orientace před matkou. Ve filmu *Tom na farmě* je zvláštní případ coming outu, protože jej prakticky provádí mrtvý člověk, Guillaume. Ten před svou matkou Agatheou tajil svou sexuální orientaci a i po smrti se mu jeho bratr Francis snaží heterosexuální status zachovat. Ještě před smrtí dal Guillaume Francisovi fotografii, na které se líbá se svou kolegyní Sarah, aby ji bratr před matkou vydával za jeho přítelkyni. Agathe tedy Sarah očekává na pohřbu svého syna, ale přijede „pouze“ Tom, Guillaumův přítel, který je Francisem donucen předstírat před Agatheou, že její syn byl heterosexuální. Tom zavolá na farmu Sarah, která neumí dobře předstírat ztrátu svého údajného přítele. Matka pojme podezření a začne být hysterická z toho, že neví, kdo vlastně byl její syn: „(...) Proč mě můj syn nenavštívil? Protože řekl, že zavolá a napíše? Co se mu vlastně stalo? S kým byl? Jak se měl? Kde? Kdy?“¹⁴⁴ Sarah ji chce odpovědět, ale Francis jí to nedovolí. Možná chtěla říct Agathe pravdu o jejím synovi, o tom, že v Montrealu žil s Tomem a ne s ní. Možná ji ale chtěla lépe přesvědčit o tom, že je Guillaumeova přítelkyně. Otázka Guillaumeovy sexuální orientace je pro Agatheu a Francise velmi citlivou záležitostí. Je dobré si položit otázku, proč tomu tak je. Podle mě už jenom fakt, že Agathe, Francis a Guillaume žili a vyrůstali na odlehlé farmě, má za následek to, že

¹⁴² *Zabil jsem svou matku* [J'ai tué ma mère] [film]. Réžie Xavier DOLAN. Kanada, 2009.

¹⁴³ KVIFF. 2014. *Tom na farmě*. [online]. [cit. 27.10.2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.kviff.com/cz/filmy/detail-filmu/4210-tom-na-farme/>>.

¹⁴⁴ *Tom na farmě* [Tom à la ferme] [film]. Réžie: Xavier DOLAN. Kanada a Francie, 2013.

mají problém akceptovat jinou než heterosexuální orientaci. Jsou v nich zakořeněná heteronormativní pravidla. Mohu to demonstrovat na příkladu, kdy Guillaumeova matka okamžitě Toma přijmula jako jeho kamaráda, když Tom přijel na farmu. Jelikož ani Toma neznala, ani nevěděla, co dělá v jejím domě, řekla: „Nevolali žádní jeho kamarádi. Myslela jsem, že ani moc kamarádů neměl.“¹⁴⁵ Guillaume se zřejmě se svou sexualitou vyrovnal až příchodem do velkého města, kde se mezi velkým počtem různorodých obyvatel cítil svobodněji. Zajímavým aspektem filmu je, že se Agathe nedozví, jaké tajemství před ní její syn tajil. Po příjezdu Sarah dostává podezření, že Guillaume s ní vztah neměl. Jeden večer totiž přinese krabici s Guillaumeovými věcmi, které chce Sarah věnovat, ta si je však nechce vzít. Agathe se jí ptá:

„Proč si tu krabici nevezmeš? Proč neuděláš to, co bys měla udělat? Proč nejsi smutná? Proč neběžíš k jeho hrobu? Proč jsi mi nepřinesla květiny? Proč Tom nemohl v kostele promluvit?“¹⁴⁶

Agathe si je jistá, že jí Guillaume něco tajil. V krabici se totiž nacházely jeho deníky, ovšem když je Agathe chce předčítat nahlas, Francis s Tomem ji v tom zabrání. Tom si nakonec s sebou deníky odnese, když z farmy uprchne. Guillaume možná chtěl říct pravdu své matce, ale jeho bratr mu to zakázal, jak sám Francis přiznává Tomovi: „Říkal jsem bratrovi: ‘Neříkej to mámě, jen mi dej fotku holky.’ ...nějaké hezké, víš?“ Tím pádem se vysvětluje, proč se to jeho matka nikdy nedozvěděla.

Bereme-li v úvahu, že Francis věděl o vztahu jeho bratra s Tomem, musel Guillaume „comingoutovat“ před svým bratrem již dříve. Francis na začátku filmu Tomovi říká, že věděl, že přijede, tudíž musel od Guillaumea vědět, že má přítele. Další možnost, jak se mohl Francis dozvědět o Guillaumeově sexuální orientaci, jsou Guillaumeovy deníky. Francis je nejspíše četl, a proto trvá na tom, aby je Agathe nečetla. Dalším možným zdrojem je Guillaumeův kamarád, kterému Francis rozbil čelist za něco, co mu nejspíše o Guillaumeovi řekl.

¹⁴⁵ *Tom na farmě* [Tom à la ferme] [film]. Režie: Xavier DOLAN. Kanada a Francie, 2013.

¹⁴⁶ *Tom na farmě* [Tom à la ferme] [film]. Režie: Xavier DOLAN. Kanada a Francie, 2013.

V prvním filmu se autoterapie projevuje polo či plně autobiografickým návratem do doby dospívání, na níž Dolan ukazuje svůj první vztah a problémy s matkou. V případě druhého filmu již divák ví, že režisér, hrající Toma je gay a i samotná postava je homosexuální. Forma autoterapie je zde tedy jiná – Dolan zde ukazuje boj s přiznáním vlastní sexuality nejbližším lidem a časté řešení ve formě jejího popírání, což je situace, která může queer divákům být velmi blízká. V obou filmech je navíc postava matky, která neví o sexuální orientaci svého syna a sám syn jí to nechce říct. V prvním filmu se to dozvídá od cizí osoby a v druhém, začíná mít podezření, opouští ji však dříve, než se dozvídá pravdu. Důvody, proč synové svou sexuální orientaci matkám zapírají, mohou být odlišné. V prvním případě se jedná spíše o psychologickou motivaci. Hubert má strach, že by jej matka nepřijala a nepochopila ho, že jej zkrátka nemá ráda. V druhém případě, se jedná spíše o sociální příčiny. Guillaume to nechce říct své matce, protože je to u nich doma tabu.

V obou filmech se objevuje otázka coming outu. Ovšem v *Zabil jsem svou matku* není hlavním tématem filmu. Hlavní téma spatřuji ve vztahu Huberta a jeho matky Chantale. Coming out, v tomto filmu, je jednou z věcí, na které Dolan ukazuje, v čem vztah Huberta s matkou nefunguje, a to je vzájemná důvěra. Jak sám Hubert řekl na domácí kameru: „Když jsem byl malý, byli jsme s matkou kamarádi. Nevím, co se stalo, uvnitř už nejsem její syn.“¹⁴⁷ To samé potvrzuje Chantale, když se svěřuje své kamarádce: „Když byl malý, říkal mi všechno...A teď kritizuje všechno, co řeknu. Všechno je vždycky špatně.“¹⁴⁸ Naopak ve filmu *Tom na farmě* figuruje coming out jako hlavní téma filmu. Celý film řeší Guillaumeovu sexuální orientaci, právě kvůli tomu, že na pohřeb nepřijela jeho přítelkyně, ale přítel Tom.

3.2 Heteronormativní vztahy a gay identita

Annamarie Jagose uvádí, že heterosexuality byla a doposud je většinovou společností vnímaná jako jediná přirozená sexualita.¹⁴⁹ Queer teoretička Judith Butler operuje s pojmem heteronormativita, který popisuje heterosexuality coby vládnoucí diskurs, jenž nutí ne-heterosexuální jedince do heterosexuálního vzorce

¹⁴⁷ *Zabil jsem svou matku* [J'ai tué ma mère] [film]. Réžie Xavier DOLAN. Kanada, 2009.

¹⁴⁸ *Zabil jsem svou matku* [J'ai tué ma mère] [film]. Réžie Xavier DOLAN. Kanada, 2009.

¹⁴⁹ JAGOSE, Annamarie: *Queer theory*. s. 3.

chování.¹⁵⁰ Tento vzorec chování vidíme zejména ve dvou výše analyzovaných filmech. V prvním ze vztahu mezi Hubertem a Chantale vyplývá, že u nich doma vládne heteronormativní diskurs. Hubert před matkou skrývá svou homosexualitu a svého přítele Antonina jí prezentuje jako kamaráda. Za to u Antonina doma se heterosexualismus neprojevuje tak silně jako u Huberta. Antoninova matka homosexuální vztah bere jako normální a nijak se nad ním nepozastavuje, naopak ji nedělá problém o něm mluvit v čekárně solária před ostatními lidmi. V tomto filmu je gay identita prezentována vztahem Huberta a Antonina, který neskrývají před nikým jiným než Hubertovou matkou. Například ve škole se pravidlům normativní heterosexuality nepřizpůsobují a svou náklonnost dávají najevo – Antonin laškovně plácne Huberta po zadku.¹⁵¹ Na internátní škole Hubert potká Érica, se kterým Antonina na diskotéce podvede. Tato nevěra zůstává v utajení až do konce filmu. Může být ale příčinou incidentu, kdy Huberta zmlátí parta kluků. Je možné, že někdo ze spolužáků viděl, jak se Éric a Hubert spolu líbají a řekl to ostatním spolužákům. Útok, který lze vyložit jako homofobní, neboť Hubert nikoho v nové škole neprovokoval a byl jen uzavřený do sebe, odkazuje na implicitně homofobní prostředí internátů, jež zmiňuje jako jeden z prvků queer cinema Griffiths v souvislosti s queer prostory. Ty se podle něj dělí na veřejný-heterosexuální prostor, jako je právě škola, ve kterém je převaha heterosexuálních jedinců, kde se velmi často projevuje homofobie, neboť gay jedinec vyčnívá z davu nebo je outsider, a na soukromý-gay prostor, který je konstruován uzavřenými prostory jako je WC, bar či les a kde jsou gay postavy v bezpečí a ve své vlastní komunitě.¹⁵² Diskotéka tedy byl v tomto případě queer prostor a internát heterosexuální, tedy pro Huberta implicitně nebezpečný, což se právě projeví homofobním útokem.

Ve filmu *Tom na farmě* se heteronormativita projevuje silněji. Guillaume se před matkou choval jako heterosexuál a proto také předstíral vztah se svou kolegyní Sarah. Jediný, kdo v rodině věděl o Guillaumeově skutečné orientaci, je Francis, ale ten se s tím nedokáže vyrovnat. Kromě vlivu prostředí (odlehlá farma), o kterém

¹⁵⁰ BUTLER, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*.

¹⁵¹ Jasnou demonstrací své náklonnosti porušují jedno z pravidel heterosexualismu, jak je definuje Fafejta: „Na každý gender působí instituce heterosexualismu jinak. Mužům jsou na veřejnosti zakázány všechny vzájemné projevy náklonnosti, které by mohly být chápány jako erotické.“
FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*.

¹⁵² GRIFFITHS, Robin. *Queer Cinema in Europe*. s. 153.

jsem již psala výše, může heteronormativitu posilovat i víra - Guillaume měl pohřeb v kostele, je tedy možné, že jeho rodina je věřící.

Je tu však ještě i druhá možnost výkladu, proč Francis Toma šikanuje a násilím nutí, aby o vztahu s Guillaumem lhal a vydával ho před Agatheou za heterosexuála. Tou je Francisova homofobie, která by mohla být příznakem obrany proti náklonnosti ke stejnému pohlaví.¹⁵³ Potenciál Francisovy latentní homosexuality je ve filmu naznačen několika způsoby – Francis je rád v Tomově přítomnosti, nechce mu dovolit, aby odjel, a velmi těžce nese, když Tom z farmy uteče. Jede ho hledat do lesa, který je opět Griffithsovým queer prostorem. V lese Francis začíná brečet a prosí Toma, aby se vrátil. Zároveň prohlašuje, že se snaží být lepším člověkem, což může na jedné straně znamenat, že se pokouší ovládnout svoji agresivitu, ale zároveň že se snaží potlačit svou homosexualitu. Francis má také problém navazovat vztahy se ženami. Sám Tomovi jeden den ukáže koupenu halenku, kterou měl pro jednu dívku, ale když se ho Tom zeptá, proč té slečně tu halenku nedal, Francis neodpoví, přejde do druhé místnosti, zapne hudbu a vyzve Toma k tanci. Muži spolu tančí tango. Jsou k sobě těsně přitisknuti. Tato scéna má erotický náboj. Jejich tanec přeruší Agathe a Francis dá Tomovi pěstí do obličeje, možná právě proto, že jej matka viděla tančit s mužem.

O Tomově sexuální orientaci na začátku filmu nic nevíme. Ke smrti Guillaumea si sepisuje těchto pár vět: „Dnes, část mě zemřela a já nemůžu truchlit, protože jsem zapomněl všechna synonyma ‘smutku‘. Všechno, co teď můžu dělat bez tebe, je nahradit tě.“¹⁵⁴ Divák však ještě netuší, jaký měl Tom k zemřelému vztah. Když Tom zjistí, že ho Agathe nezná, představí se jako Guillaumeův kamarád a kolega. V noci před pohřbem Toma navštíví v pokoji Francis a řekne mu, aby Agathee nic neříkal a vše o vztahu s jeho bratrem tajil. Od té doby je Tom nucen chovat se tak, aby jeho sexuální orientace byla nadále skrytá, ale před Francisem se jí nebojí dávat najevo. Řekne mu, že mu jeho hlas a vůně připomíná Guillaumea a nebojí se Francisovi ani vyhrožovat, že jeho matce poví pravdu. Za tuto výhrůžku ho Francis zbije.

¹⁵³ BENSHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 3-7.

¹⁵⁴ *Tom na farmě* [Tom à la ferme] [film]. Režie: Xavier DOLAN. Kanada a Francie, 2013.

Ještě nejasnější je Guillaumeova homosexualita. Tom, který si myslel, že jeho zesnulý přítel byl gay, na farmě zjišťuje od Francise a Sarah, že Guillaume spával se ženami z firmy, ve které pracoval. Dalo by se tedy předpokládat, že je Guillaumeova orientace bisexuální nebo zkrátka fluidní. Zároveň poukazuje Guillaumeovo chování na heteronormativní rámce, kterým nedokáže vzdorovat.

V obou filmech se objevuje heteronormativita. V *Zabil jsem svou matku* se projevuje jen u Huberta doma, ale nakonec dojde k jejímu porušení ve formě Hubertova coming outu. Heteronormativita má v tomto filmu ještě za následek homofobní napadení v internátní škole. Ve filmu *Tom na farmě* se objevuje také homofobie, ve formě Francisova násilí. Porušení heteronormativity, které je hlavním tématem filmu, je možné spatřovat ve vztahu Guillaumea a Toma.

3.3 Koncept proměnlivé identity

Podle Benschoffa s Griffinem je v západní kultuře sexualita omezena na heterosexuální a homosexuální.¹⁵⁵ Takto ji dělí i na začátku filmu *Imaginární lásky* anonymní muž: „Nemůže to být padesát na padesát. Heterák je heterák, teplouš je teplouš a nevytahujte ty kraviny o náladě.“¹⁵⁶ Tomuto dělení odpovídá postava Marie, která je heterosexuálka, spí s muži, zamiluje se do Nicolase a mluví jen o mužích. Když se jí Nicolas zeptá, zda její kamarádka je její milenka, je otázkou překvapena a zaraženě odpoví, že ne. Na druhém pólu je Francis, který je homosexuál, spí s muži a odškrťává si v koupelně každého muže, který ho odmítl. Jediný, jehož sexualita není jasná, je Nicolas, neboť projevuje náklonnost jak k Marii, tak k Francisovi, čímž prohlubuje jejich city k němu. V této souvislosti je zajímavé zaměřit se na další promluvu zmíněného anonymního muže, tentokrát zaměřenou na Kinseyho stupnici, která definuje sexualitu jako relativní, pohybující se na škále mezi exkluzivní homosexualitou a exkluzivní heterosexuální.¹⁵⁷ Ostatní vystupující v dokumentární části filmu mluví o svých zkušenostech se vztahy a nezmiňují nic o svých či jiných sexualitách. Výstup mladíka tak do filmu vnáší otázku tekuté sexuální identity a vede diváka k přemýšlení o postavě Nicolase.

¹⁵⁵ BENSCHOFF, Harry M. a GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 3.

¹⁵⁶ *Imaginární lásky* [Les amours imaginaires] [film]. Režie Xavier DOLAN. Kanada, 2010.

¹⁵⁷ BENSCHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 5.

Pro některé recenzenty je Nicolasova sexuální identita neurčitá.¹⁵⁸ Nicolas, jak sám řekl Dolan i většina recenzentů, si s Marií a Francisem vědomě hraje a flirtuje.¹⁵⁹ Projevuje se to doteky Nicolasových nohou o Francisovy chodidla pod peřinou, líbáním Mariina a Francisova krku, dlouhými pohledy do očí a dokonce momenty, kdy Nicolas Marii a Francise málem políbí atd. To je také důvod, proč se Marie a Francis do Nicolase zamilují a začínají o něj usilovat, což má za následek vznik milostného trojúhelníku. Trojice spolu začne trávit čas a spávají spolu v jedné posteli, kde Nicolas je vždy uprostřed, protože, jak sám řekl: „Já to mám uprostřed rád.“¹⁶⁰ V zahraničních i českých ohlasech se také objevuje charakteristika vztahu trojice jako milostný trojúhelník.¹⁶¹ Avšak v tomto případě se jedná o netypický milostný trojúhelník, jelikož na jeho vrcholu je Nicolas, muž, o kterého usiluje binární pár-Francis a Marie. Zde dochází k narušení heterosexuálního diskursu, kdy většinou na vrcholu trojúhelníku stojí žena, o kterou usilují dva muži s heterosexuální orientací. Takový typ milostného trojúhelníku je možné vidět v mnoha filmech např. *Titanic* (r. James Cameron, 1997), *Temný rytíř* (r. Christopher Nolan, 2008), *Sabrina* (r. Billy Wilder, 1954), *Jules a Jim* (r. François Truffaut, 1962), *Deník Bridget Jonesové* (r. Sharon Maguire, 2001), *Snílci* (r. Bernardo Bertolucci, 2003) atd.¹⁶² Z tohoto pohledu se z Nicolase stává pomyslná femme fatale, o kterou však neusilují dva muži, ale žena a muž. Xavier Dolan se brání popisu trojice jako milostného trojúhelníku. Pro něj Nicolas představuje mrtvý úhel.¹⁶³ Avšak, jak jsem již zmínila, Nicolas projevuje náklonnost k oběma přátelům a flirtuje s nimi. V trojúhelníku fungují velmi dobře zpětné vazby, když Nicolas s jedním z přátel zaflirtuje a jejich city se ještě více prohloubí. Zde se projevuje Nicolasova fluidní identita, kterou podporuje queer teorie, která neuznává pouze heterosexuální a homosexuální identitu, ale pro niž je lidská sexualita proměnlivá a tekutá.¹⁶⁴ Svůj úhel Nicolas umrtví, jakmile oba dva přátele odmítne po vyznání jejich lásky. Nicolas neví, koho z přátel si má vybrat, tak odmítne oba.

¹⁵⁸ HOLDEN, Stephen. 2011. *Three to a Bed, but No Funny Stuff*. [online].

¹⁵⁹ V POLLY, John. 2011. *An Interview with "Heartbeats" Director Xavier Dolan*. [online]. a BĚBAROVÁ, Jana. 2010. *Dolanovy Imaginární lásky*. [online].

¹⁶⁰ *Imaginární lásky* [Les amours imaginaires] [film]. Režie Xavier DOLAN. Kanada, 2010.

¹⁶¹ HOLDEN, Stephen. 2011. *Three to a Bed, but No Funny Stuff*. [online]. a BĚBAROVÁ, Jana. 2010. *Dolanovy Imaginární lásky*. [online].

¹⁶² OSENLUND, R. Kurt. 2012. *15 Famous Movie Love Triangles*. [online] The House Next Door. [cit. 29. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.slantmagazine.com/house/article/15-famous-movie-love-triangles/P15>>.

¹⁶³ BERGER, Jeremy: *Xavier Dolan Interview*. [online].

¹⁶⁴ JAGOSE, Annamarie. *Queer Theory*. s. 23.

Navíc nelze očekávat, že by Nicolas vůbec někomu lásku opětoval, jelikož již z názvu filmu vyplývá, že se láska Francise a Marie nemohla naplnit. O svých nenaplněných láskách mluví i mladí lidé v dokumentární části filmu. Nabízí se však otázka, proč režisérovi tolik vadí, že bývá film označován jako příběh o milostném trojúhelníku. Možná je to právě kvůli tomu, že připomíná filmy s podobnou tematikou a Dolan si toho musí být vědom, ale jak on sám říká, nikdy na nikoho neodkazoval.¹⁶⁵ Navíc, jak jsem již zmínila, milostný trojúhelník evokuje heterosexuální diskurs a to, co vykresluje Dolan, je spíše vztahová utopie. Co dělá příběh zajímavým a originálním je právě Nicolasova fluidní sexualita, kterou se zabývá queer teorie a se kterou Dolan úmyslně ve filmu operuje.

3.4 Stylizace

Estetika queer filmů podle Griffithse zpochybňuje hranice sexuality a pohlaví v rámci formálního experimentování s jazykem filmu.¹⁶⁶ Xavier Dolan používá stylizaci ve všech svých filmech, nejvýrazněji ji však můžeme pozorovat právě v *Imaginárních láskách*. Mísením dokumentárně laděných pasáží s fikcí film připomíná nezávislé gay filmy 60. a 70. let.¹⁶⁷ Dokumentární složka obsahuje výpovědi šesti anonymních mladých lidí, kteří mluví o svých nevydařených milostných vztazích. Kamera je statická s použitím zoomu na anonymní aktéry. Pasáže nejsou nijak výrazně stylizované a v tom tvoří kontrast k hrané části filmu.

Jak jsem již zmínila, výraznější stylizace se objevuje v hrané části filmu. Hlavní postavy jsou stylizovány do významných ikon světové kultury. Francis se vzhlíží ve stylu Jamese Deana, jenž se objevil i v režisérově debutu *Zabil jsem svou matku*, kdy visel Deanův portrét nad Antoninovou postelí. V éře společenské izolace homosexuálů pomáhaly obrazy hvězd jako Marlon Brando a James Dean formovat gay subkulturu, jelikož byly oblíbené gay publikem.¹⁶⁸ Marie se stylizuje do Audrey Hepburn, kterou i v jedné pasáži napodobí úryvkem ze scény z filmu

¹⁶⁵ DSMITH. 2011. *Xavier Dolan, Heartbeats*. [online]. Filmmaker. [cit. 29. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://filmmakermagazine.com/20641-xavier-dolan-heartbeats/#.VHo1STGG9ws>>.

¹⁶⁶ GRIFFITHS, Robin. *Queer cinema in Europe*. s.17.

¹⁶⁷ *Home Movie* (Jan Oxenberg, 1972), *A Bigger Splash* (Jack Hazan, 1975) BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 130.

¹⁶⁸ SKUPA, Lukáš. *Všechno je krásné (mezi námi kluky)*. Cinepur 17, 2010, č. 71, s. 19. ISSN 1213-516X.

Snídaně u Tiffanyho.¹⁶⁹ Střed milostného zájmu, Nicolas, působí jako Michelangelův David, zejména na Marii, jelikož si ho tak na jeho party představuje, a je pro ni a Francise ztělesněním půvabného a svobodomyšlného Adónise.¹⁷⁰

K umocnění stylizace postav používá Dolan velmi často zpomalené záběry, zejména ve scénách, kdy se Francis s Marií mají setkat s Nicolasem. Tento typ záběru vyvolává napětí z očekávané schůzky. Kamera snímá za chůze Francise a Marii ze všech úhlů pohledu. Zpomalené záběry režisér podtrhává zvolenou hudbou, která dodává záběru rytmičnost. Při zpomalené chůzi hraje píseň *Bang Bang* od interpretky Dalidy, tato píseň je ústředním hudebním motivem filmu. Pro podtržení Nicolasovy „božskosti“ Dolan pracuje se zpomaleným záběrem za pomoci stroboskopu, který snímá tančícího Nicolase na narozeninové oslavě. Tyto stroboskopické záběry jsou snímány za pomoci modrého světla a jsou prostřihány s pohledy na Marii a Francise, od kterých se stroboskop odráží za pomoci červeného světla, které značí jejich zamilovanost. Dívají se na tančícího Nicolase, který se prolíná s obrazy sochy Michelangelova Davida a kreslenými milostnými akty mužů, čímž Dolan zprostředkovává sexuální touhy Marie a Francise.

Kromě statické kamery je ve filmu použita i ruční kamera, která těkavě přejíždí po objektu, či najíždí z detailu na další detail nebo na celek. Touto formou snímání kamera slouží k subjektivizaci a k vytvoření větší obrazové dynamiky. Příkladem je scéna, kdy Marie běží za Nicolasem, aby mu vyznala své city - kamera běží za Marií a těkavě přejíždí z Nicolase na Marii. Dále Dolan často pracuje s rakurzy kamery. Nejvíce patrné jsou při scéně v lese, kde kamera často mění úhly pohledu na stoprocentní pohled či nadhled s otáčením se kolem osy. Tyto počiny s kamerou lze zde chápat jako nastolení zvratu v ději, kdy se situace převrátí a oba kamarádi už nezastírají před sebou ani Nicolasem své city, ale začínají o něj doslova bojovat.

¹⁶⁹ V restauraci Marie dopíjí koktail, zakucká se a zanádvává: „Golly, gee, damn!“ Nicolas na to okamžitě zareaguje: „Audrey Hepburn! Snídaně u Tiffanyho. Zbožňuji Audrey Hepburn!“ Marie Nicolasovi přitakává a výkřikem vyjádří, jak má Audrey ráda. Marie citovala Audrey schválně, aby si u něj získala ještě větší sympatie.

¹⁷⁰ Mytologická postava, pro jehož krásu se do něj zamilovaly bohyně Afrodité a Persefona.
NOUZOVÁ, Pavlína. 2010. *Recenze: Imaginární lásky. Můžou na sebe žárlit Audrey Hepburn a James Dean?* [online]. Topzine. [cit. 29. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.topzine.cz/recenze-imaginarni-lasky-muzou-na-sebe-zarlit-audrey-hepburn-a-james-dean>>.

Dolan pracuje i s odkazy na jiná umělecká díla, což bylo typické pro vlnu nezávislých filmů New Queer Cinema.¹⁷¹ Použitím monochromních barevných filtrů při postelových scénách odkazuje film podle Dominiky Prejdové, na Jeana-Luca Godarda.¹⁷² Film také poukazuje na romantický muzikál *Les Chansons d'amour* (*Love Songs*, 2007) francouzského režiséra Christopha Honoré.¹⁷³ Hlavní představitel tohoto muzikálu, herec Luis Garrel, dokonce hraje v závěru *Imaginárních lásek*. Dolan odkazuje i na homosexuální kresby Jeana Cocteaua. Je zřejmé, že Dolan pracuje s odkazy často, stejně tak jako představitelé NQC.

Další výraznou stylovou složkou ve filmu je zvolená hudba. Během postelových scén hraje Bachova suita. Vážná hudba koresponduje s vážností scén, ve kterých se milují heterosexuální a gay páry. Klasická hudba jako by měla dodávat různým projevům sexuální touhy legitimitu, i když se tyto vymykají heteronormativitě.

Dolanova stylizace zpochybňuje hranice sexuality. To platí jak pro už zmiňované použití hudby, tak práci s kamerou, která se snaží co nejsubjektivněji ukázat různorodé sexuální identity a jejich sexuální touhy ke stejnému pohlaví. Dalším zajímavým stylovým prvkem je vystavění děje, které se prolíná s dokumentární složkou, která dává divákovi indicie, jak by mohla být vnímána Nicolasova sexualita. Dolanův styl tedy podporuje queer téma filmu.

3.5 Sexuální identita jako narativní motiv

Xavier Dolan tvrdí, že ústředním motivem filmu *Laurence Anyways* je vztah mezi Laurencem a Fred a Laurencova transsexualita je jen jeho vedlejší problém.¹⁷⁴ Podle většiny recenzentů a kritiků je však Laurencova transsexualita ústředním motivem filmu.¹⁷⁵ Cílem této analýzy bude tedy zkoumat, jestli Laurencova transsexualita slouží jako narativní motiv, což by podporovalo stanovisko recenzentů a kritiků o stěžejní roli Laurenceovy transsexuality a bylo by výrazným queer prvkem Dolanova filmu.

¹⁷¹ BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images*. s. 224

¹⁷² PREJDOVÁ, Dominika. *Imaginární lásky-Prchavost a intenzita v těsném objetí*.

¹⁷³ BĚBAROVÁ, Jana. 2010. *Dolanovy Imaginární lásky*. [online].

¹⁷⁴ COATES, Tyler. 2013. *Director Xavier Dolan on 'Laurence Anyways' and the Ghetto of Queer Cinema*. [online].

¹⁷⁵ PALMER, Landon. 2013. *Review: Xavier Dolan's 'Laurence Anyways' is a Stunning, Epic Love Story*. [online].

Hlavní postavou je male to female transsexuál Laurence. Přesto, že vztah mezi Laurencem a Fred je důležitým prvkem filmu, domnívám se, že Laurencova transsexualita je hlavním motivem příběhu, proto se také film jmenuje podle hlavního hrdiny.¹⁷⁶ Laurencova transsexualita má za následek několik zápletek - Fredin potrat, výpovědi z práce a opětovné rozpady vztahu.

Na počátku, kdy se Laurence začne oblékat jako žena a nasadí hormonální léčbu, Fred otěhotní, a bez Laurencova vědomí se rozhodne, že si dítě vezme, protože má strach, že by dítě Laurencovu proměnu narušilo. Avšak potrat uvede Fred do silných depresí. Laurence je ve škole jako žena studenty přijímán, avšak rada rodičů sepíše proti Laurencovi petici a žádá si jeho vyloučení. Laurence z práce vyhodí a následně Fred dostane také výpověď kvůli Laurencově přeměně. Tyto okolnosti mají za následek, jak se děj dále vyvíjí. Fred Laurence opouští jednak kvůli jinému vztahu, ale hlavně kvůli tomu, že s Laurencem už nemůže být. Není natolik silná, aby s ním zvládla být během jeho přeměny. Laurence zůstává sám/sama. Po pěti letech se Fred s Laurencem setkávají. Přesto, že si Fred mezitím vybuodovala nový život a má se svým novým mužem dítě, odjíždí s Laurencem na Černý ostrov. Laurence je již napůl přeměněn/a na ženu a chce po Fred, aby s ním/ní zůstala, avšak ještě ten večer se dozví o dítěti, které s ním/ní Fred čekala, našťve se a odejde od ní. Dokončí svou metamorfózu a naposledy se setká s Fred, aby si s ní celý vztah vyříkal. Podle něj by jejich vztah ztroskotal nehledě na jeho proměnu, podle Fred za to může právě Laurencova transsexualita. Laurence a Fred se rozcházejí nadobro.

Jistou roli hraje ve vztahu Laurence a Fred společenský tlak. „Chová-li se transgender tak, jak se cítí, je společností marginalizován, má problém najít práci a sociální kontakty, a tak je ohrožena kvalita jeho života.“¹⁷⁷ Jak jsem již výše zmínila, rada rodičů sepsala petici pro vyhození Laurence z práce kvůli jeho transsexualitě. Po Laurencově coming outu nemá Fred žádnou podporu ze strany své sestry a matky. Jak řekla Fredina sestra: „Je to trochu příliš.“¹⁷⁸ Zvědavé pohledy lidí cítila Fred s Laurencem v restauraci, ve které ani nemohli/y v klidu

¹⁷⁶ Laurence se ve skutečnosti jmenuje příjmením Alia, ale každý se mu za jeho příjmení směje. Když se představuje Fred, řekne, že je pro ni Laurence Anyways.

¹⁷⁷ FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. s. 60.

¹⁷⁸ *Laurence Anyways* [film]. Režie: Xavier DOLAN. Kanada a Francie, 2012.

poobědvat. Majitelka restaurace jim řekla, že Laurence děsí zákazníky, což Fred velice rozčílilo a mělo to i za následek, že Laurence opustila.

Laurencova přeměna také rozvíjí vedlejší linii filmu, kterou je vztah mezi Laurencem a jeho rodinou. „Často berou nejbolestivěji změnu pohlaví rodiče dotyčných. Vnímají ji jako zradu, které se na nich dopustilo jejich dítě. Dítě, které celou dobu vychovávali tak, aby z něj byl správný člověk. Rodiče v tomto případě nepříliš rozlišují mezi ‘správným člověkem‘ a ‘normálním‘ mužem a ‘normální‘ ženou – pokud někdo není normální, není ani správným ani řádným člověkem. Navíc změnou pohlaví přestáváme být dcerou nebo synem.“¹⁷⁹ V Laurencově případě došlo k velmi pozitivnímu přijetí transsexuality jeho/její matkou. Avšak jejich vztah se během filmu vyvíjel. Laurencova matka nebyla překvapena, že je Laurence transsexuál, sama si myslela, že z Laurence bude gay, protože už jako malý se oblékal jako žena. Upozornila ho však, že ho/ji jeho/její otec nikdy akceptovat nebude, proto pro něj/ni budou jejich dveře zavřené. Avšak postupem času, se začnou Laurence a jeho matka stýkat. Nejdříve dělá Laurencově matce problém mluvit s ním/ní na veřejnosti, když je Laurence nalíčen/a a oblečen/a jako žena, ale nakonec se pro něj/ni stane oporou, hlavně během jeho/jejího rozchodu s Fred. Během Laurencovy proměny se s ním/ní dokonce sejde v restauraci, kde mu/jí řekne: „Já jsem tě nikdy nevnímala jako svého syna. Ale vnímám tě jako svoji dceru.“¹⁸⁰ Tento motiv přijetí Laurence jeho matkou je velmi silný, jelikož ho/ji na rozdíl od Fred přijala jako ženu i přesto, že věděla, že by se to jeho/jejímu otci nelíbilo. Podobný vztah přijetí matky a syna je možné spatřovat v *Zabil jsem svou matku*, kde matka přijme synovu homosexualitu a snaží se mu být dobrou matkou a kamarádkou.

Další vedlejší linii filmu tvoří noví přátelé, které Laurence získá kvůli své přeměně. Jsou jimi skupina zpěváků a zpěvaček kabaretního typu, která je složena z transsexuálů a starých dam, které nabídnou Laurencovi útočiště v době jeho metamorfózy a jsou jediní, kteří ho podpoří a nabízí mu/ji potřebou oporu, už jenom tím, že se v jejich společnosti může cítit přirozeně a svůj. Tato skupina by se dala charakterizovat jako queer, jelikož obsahuje různé sexuální identity, které uznává queer teorie, např. male to female transsexuály Dada Rose a Baby Rose a

¹⁷⁹ FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. s. 55.

¹⁸⁰ *Laurence Anyways* [film]. Režie: Xavier DOLAN. Kanada a Francie, 2012.

Laurencovu přítelkyni Charlotte, jejíž sexualita je hůře definovatelná, jelikož spí a žije s Laurencem během jeho přeměny. Tato svobodomyšlná queer subkultura slouží jako kontrast ke konzervativní společnosti, kterou se obklopuje Fred, kde fungují pouze heteronormativní vztahy. Důležitou postavou se ukáže být ředitel školy, který, jak Laurence na konci filmu zjistí, měl poměr s jeho kolegou. Jedná se o další queer postavy, zároveň na nich ale Dolan demonstruje pokrytectví společnosti, jelikož ředitel Laurence ze školy vyhodil kvůli tomu, že je jiný a neodpovídá heteronormativní většině společnosti, přitom byl sám gay a tajně se scházel se svým milencem. Na rozdíl od Laurence však svou sexuální identitu skrýval.

Laurencova transsexualita je tedy hlavním motivem filmu *Laurence Anyways*, jelikož rozvíjí tři dějové linie filmu. Také stojí za rozpadem vztahu Laurence a Fred. Sice se oba hlavní aktéři snaží vztah udržet, ale Fred změnu Laurencova pohlaví neustojí.

„Fred: Miluju Tě více, jak vlastního syna. Ale nechci to!

Laurence: A co teda chceš? No pověz, pověz! Co chceš?

Fred: Chlapa!

Laurence: Rána pod pás.

Fred: Ne. Nejsem na to stavěná. Je mi líto, nemůžu se s tebou scházet. Já nemůžu. Prostě nemůžu. Neposeru si celý život, jen kvůli tomu, aby si mohl najít sebe samého!¹⁸¹

Naopak vztah mezi Laurencem a jeho matkou se zlepšil a zharmonizoval. Laurence sice změnou pohlaví přijde o vztah, zaměstnání a některé přátele, ale zato se z něj/ní stane žena, kterou si vždy přál být. Příběh je na Laurencově přeměně z muže na ženu postaven, bez něj by se ani vztah s Fred nerozvrátil, ani by se mu nezlepšil vztah s jeho matkou, proto jeho/její transsexualitu považují jako hlavní motiv příběhu. To, že hlavní postavou je transsexuál, který řeší svou proměnu, a že ve filmu vystupují další queer postavy, řadí film jednoznačně mezi queer snímky.

¹⁸¹ *Laurence Anyways* [film]. Režie: Xavier DOLAN. Kanada a Francie, 2012.

I v případě filmu *Laurence Anyways* pracuje Dolan se specifickou stylizací. Na rozdíl od *Imaginárních lásek* není film prokládán dokumentární linkou, ale Laurencovým rozhovorem s nejmenovanou žurnalistkou, v němž Laurence po své proměně z muže na ženu vypráví o své transsexualitě a vztahu s Fred. Dolan pracuje s dlouhými scénami, které jsou zaměřeny na Laurence, kterého kamera snímá, jak jde po školní chodbě nebo po ulici převlečen jako žena, a tyto záběry jsou prolínány detaily na tváře lidí, kteří se za Laurencem otáčejí, jelikož je svým vzhledem překvapuje. Někteří se Laurencovi nedokážou podívat do očí (například žurnalistka), někteří jsou překvapení, jiní udivení nebo pobouření. Těmito záběry dokázal Dolan beze slov ukázat Laurencovo přijetí společností. Dalo by se říct, že Dolan filmem kriticky poukazuje na společnost 90. let, což je podle Benschoffa a Griffina jedním z rysů queer cinema, které normativní heterosexuality kritizuje.¹⁸² Dále si Dolan hraje s divákovým očekáváním, jak bude Laurence vypadat po proměně. Na začátku filmu jej/ji nechá projít v dlouhé úvodní scéně zády ke kameře a v závěru filmu, kdy se dostáváme do kavárny, ve které právě probíhá již zmiňovaný rozhovor, je Laurence kamerou ukazován/a po částech. Jednak je tím naznačeno, jak Laurence vnímá žurnalistka, která mu/jí není schopna podívat se do očí, ale také se zde hraje s „momentem překvapení“ než se ukáže Laurence celý/á po jeho/její proměně.

¹⁸² BENSCHOFF, Harry. M., GRIFFIN, Sean. *Queer Cinema: The Film Reader*. s. 2.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zkoumání queer aspektů v tvorbě kanadského režiséra Xaviera Dolana. Konkrétně jsem se zaměřila na jeho první čtyři filmy: *Zabil jsem svou matku*, *Imaginární lásky*, *Laurence Anyways* a *Tom na farmě*. Jelikož režisér nesouhlasí s označení jeho filmů jako queer, východiskem této práce bylo vysvětlení, co je „queer cinema“ a následná aplikace jeho prvků na Dolanovy filmy. Dále jsem se snažila zjistit, zda Dolanovy argumenty odpovídají skutečnosti či nikoliv a také to, jak se vnímání recenzentů shoduje s Dolanovými názory a mou analýzou jednotlivých filmů.

V analyzovaných filmech se nachází několik queer prvků. Prvním z nich je prvek autorství, definovaný Benshoffem a Griffinem, který souvisí se sexuální orientací režiséra. Xavier Dolan je gay a sám vystupuje jako gay postava ve filmech *Zabil jsem svou matku*, *Imaginární lásky* a *Tom na farmě*. Ve všech mnou analyzovaných filmech jsou kromě heterosexuálů i jiné sexuální identity - lesby, homosexuálové, transsexuálové, což je podle Benshoffa a Griffina jasným znakem queer filmu.

Dolan pracuje ve svých filmech *Zabil jsem svou matku*, *Laurence Anyways* a *Tom na farmě* s přijetím jiné než heterosexuální identity, což zahrnují „queer filmová studia“ při zkoumání filmu ve vztahu k ne-heterosexuální sexualitě, přičemž heteronormativita je ve filmu *Laurence Anyways* kritizována a v *Tomovi na farmě* je hlavním tématem filmu. Ve filmech *Zabil jsem svou matku* a *Tom na farmě* se objevuje otázka coming outu a autoterapie, což teoretik Griffiths považuje za queer aspekt, kdy se queer diváci mohou ztotožnit s fragmenty života, které jim předkládá queer režisér. Dolan také pracuje s queer prostory, které definoval Griffiths, a to s gay prostorem, kterým byl v *Zabil jsem svou matku* diskotéka a v *Tomovi na farmě* les. V těchto dvou filmech se také objevila homofobie jako následek porušení heteronormativního diskursu.

Fluidní identita, se kterou přichází queer teorie, se objevuje ve filmu *Imaginární lásky*, kde je možné ji spatřovat u jedné z hlavních postav filmu, Nicolase. Proměnlivá identita s transsexualitou se nachází v třetím filmu *Laurence Anyways* a je ústředním motivem příběhu, který posouvá děj. Navíc se v tomto

filmu ještě objevuje queer skupina složená z různorodých sexuálních identit s fluidní sexualitou. K narušení hranic lidské sexuality a pohlaví, na něž poukazuje queer teorie, přispívá i stylizace jednotlivých snímků.

I přesto, že většina recenzentů nahlíží pouze na film *Laurence Anyways* jako na queer film a i přesto, že je Xavier Dolan proti označení jeho filmů jako queer, závěrem mé práce je, že všechny mnou analyzované Dolanovy filmy lze považovat za queer. Problém spatřuji v definici queer, kdy Dolan i někteří recenzenti tento pojem očividně vnímají jinak než queer teorie.

Seznam použitých zdrojů

Prameny

Citované analyzované filmy:

Imaginární lásky [Les amours imaginaires] [film]. Režie Xavier DOLAN. Kanada, 2010.

Laurence Anyways [film]. Režie Xavier DOLAN. Kanada a Francie, 2012.

Tom na farmě [Tom à la ferme] [film]. Režie Xavier DOLAN. Kanada a Francie, 2013.

Zabil jsem svou matku [J'ai tué ma mère] [film]. Režie Xavier DOLAN. Kanada, 2009.

Citované filmy:

A Bigger Splash [film]. Režie Jack HAZAN. Nizozemsko, 1973.

Beautiful Thing [film]. Režie Hettie MACDONALD. Velká Británie, 1996.

Blackstar: Autobiography of a Close Friend [film]. Režie Tom JOSLIN. USA, 1977.

Deník Bridget Jonesové [Bridget Jones's Diary]. Režie Sharon MAQUIRE. Velká Británie, Irsko a Francie, 2001.

Dyketactics [film]. Režie Barbara HAMMER. USA, 1974.

Jed [Poison] [film]. Režie Todd HAYNES. USA, 1991.

Jules a Jim [film]. Režie François TRUFFAUT. Francie, 1962.

Home Movie [film]. Režie Jan OXENBERG. USA, 1972.

Mami! [Mommy] [film]. Režie Xavier DOLAN. Kanada a Francie, 2014.

Můj skutečný život v Rouenu [Ma vraie vie à Rouen] [film]. Režie Jacques MARTINEAU a Olivier DUCASTELED. Francie, 2002.

Paris Is Burning [film]. Režie Jennie LIVINGSTON. USA, 1990.

Pěstní právo svobody [Faustrecht der Freiheit] [film]. Režie Rainer Werner FASSBINDER. Západní Německo, 1975.

Polibek pavoučí ženy [Kiss of the Spider Woman] [film]. Režie Hector BABENCO. USA, Brazílie a Argentina, 1985.

Písně o lásce [Les France Chansons d'amour] [film]. Režie Christophe HONORÉ. Francie, 2007.

Pouštní srdce [Desert Hearts] [film]. Režie Donna DEITCH. USA, 1985.

Sabrina [film]. Režie Billy WILDER. USA, 1954.

Snídaně u Tiffanyho [Breakfast at Tiffany's] [film]. Režie Blake EDWARDS. USA, 1961.

Snilci [The Dreamers] [film]. Režie Bernardo BERTOLUCCI. Francie, Velká Británie a Itálie, 2003.

Swoon [film]. Režie Tom KALIN. USA, 1992.

Temný rytíř [The Dark Knight] [film]. Režie Christopher NOLAN. USA a Velká Británie, 2008.

Titanic [film]. Režie James CAMERON. USA, 1997.

Literatura

AARON, Michele. *New Queer Cinema: A Critical Reader*. New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press, 2004, xiii, 204 s. ISBN 08-135-3536-0.

BEASLEY, Chris. *Gender and Sexuality: Critical Theories, Critical Thinkers*. Thousand Oaks, Calif.: SAGE, 2005, viii, 293 s. ISBN 07-619-6979-9.

BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Cinema: The Film Reader*. 1. vyd. New York: Routledge, 2004. viii, 242 s. ISBN 0-415-31986-2.

BENSHOFF, Harry M., GRIFFIN, Sean. *Queer Images: A History of Gay and Lesbian Film in America*. 1. vyd. Lanham.: Rowman&Littlefield Publishers, INC, 2006. viii, 321 s. ISBN 0-7425-1971-6.

DOTY, Alexander. *Making Things Perfectly Queer: Interpreting Mass Culture*. 2. vyd. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1997. 168 stran. ISBN 0-8166-2244-2.

DYER, Richard. *The matter of images: essays on representations*. 2. vyd. London: Routledge, 2002, viii, 183 s. ISBN 04-152-5495-7.

GRIFFITHS, Robin. *Queer cinema in Europe*. 1. vyd. Chicago: Intellect Books, 2008, 227 s. ISBN 978-1-84150-079-9.

FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. 1. vyd. Věrovany: Nakladatelství Jan Pizskiewicz, 2004. s. 76. ISBN 80-86768-06-6.

JAGOSE, Annamarie. *Queer Theory: An Introduction*. 1. vyd. New York: New York University Press, 1996. 153 s. ISBN 0-8147-4234-3.

Periodika:

CHLUMSKÁ, Eva. *Tyhle nálepky mě vždycky zajímaly-rozhovor s Harry M. Benshoffem*. Cinepur 17, 2010, č. 71, s. 16-18. ISSN 1213-516X.

PREJDOVÁ, Dominika. *Imaginární lásky-Prchavost a intenzita v těsném objetí*. Cinepur 17, 2010, č. 72, s. 39. ISSN 1213-516X.

SKUPA, Lukáš. *Všechno je krásné (mezi námi kluky)*. Cinepur. č. 71, 2010, s. 19-21. ISSN 1213-516X.

THOMPSON, Kristin. *Neoformalistická filmová analýza: Jeden přístup, mnoho metod*. Illuminace. 10, 1998, č. 1, s. 5-36. ISSN 0862-397X.

Elektronické zdroje:

- BÉBAROVÁ, Jana. 2010. *Dolanovy Imaginární lásky*. [online]. 25fps. [cit. 18. 10. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://25fps.cz/2010/dolanovy-imaginarni-lasky/>>.
- BÉBAROVÁ, Jana. 2010. *Filmový klub: J'ai tué ma mère*. [online]. Filmserver. [cit. 18. 10. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://filmserver.cz/clanek/67/J-ai-tue-ma-mre/>>.
- BÉBAROVÁ, Jana. 2014. Festivalové ozvěny: *Láska gender přenáší - na Mezipatrech*. [online]. filmserver.cz. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://filmserver.cz/clanek/8729/festivalove-ozveny-43-tyden/>>.
- BELANGER, Joseph. 2013. The black sheep interview: Xavier Dolan (Tom at the farm). [online]. Black Sheep Reviews. [cit. 6. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://blacksheepreviews.com/the-black-sheep-interview-xavier-dolan-tom-at-the-farm/>>.
- BELLINGTON, Alex. 2010. *Cannes Review: Xavier Dolan's Superb Les Amours Imaginaires*. [online]. Firstshowing.net. [cit. 4. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.firstshowing.net/2010/cannes-review-xavier-dolans-les-amours-imaginaires-film/>>.
- BERGER, Jeremy: Xavier Dolan Interview. [online]. Askmen. [cit. 10. 3. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.askmen.com/celebs/interview_400/499_xavier-dolan-interview.html>.
- BUTLER, Judith. *Gender trouble: feminism and the subversion of identity* [online]. New York: Routledge, 1999, xxxiii, 221 s. [cit. 3. 12. 2014]. ISBN 0-203-90275-0. Dostupné z WWW: <<http://observem.woese.com/upload/e87c812be54ccfedbeb710870fb7d66.pdf>>.
- BRUNETTE, Peter. 2009. *I Killed My Mother - Film Review*. [online]. The Hollywood Reporter. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.hollywoodreporter.com/review/i-killed-mother-film-review-93194>>.
- CATSOULIS, Jeannette. 2013. *Undying Passion, Despite a Sex Change*. [online]. The New York Times. [cit. 4. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.nytimes.com/2013/06/28/movies/a-man-becomes-a-woman-in-laurence-anyways.html?_r=0>.
- COATES, Tyler. 2013. *Director Xavier Dolan on 'Laurence Anyways' and the Ghetto of Queer Cinema*. [online]. Flavorwire. [cit. 5. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://flavorwire.com/400845/flavorwire-interview-director-xavier-dolan-on-laurence-anyways-and-the-ghetto-of-queer-cinema>>.
- DAVIES, P. H. 2012. *Heartbeats (Les Amours Imaginaires) Review*. [online]. P.H.Davies. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://phdavies.co.uk/2012/03/11/heartbeats-les-amours-imaginaires-review/>>.

DAVIS, Edward. 2011. *Review: Xavier Dolan's 'Heartbeats' Is A Stylish Love Triangle, But Emotionally Hollow At Its Core*. [online]. The Playlist. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <http://blogs.indiewire.com/theplaylist/review_xavier_dolans_heartbeats_is_stylish_but_emotionally_hollow>.

DSMITH. 2011. *Xavier Dolan, Heartbeats*. [online]. Filmmaker. [cit. 29. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://filmmakermagazine.com/20641-xavier-dolan-heartbeats/#.VHo1STGG9ws>>.

HAJLICOVÁ, Iveta. 2011. *Imaginární lásky – manýra s citlivou duší*. [online]. Filmaniak. [cit. 18. 10. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.filmaniak.cz/recenze-filmu-imaginarni-lasky/>>.

HOLDEN, Stephen. 2011. *Three to a Bed, but No Funny Stuff*. [online]. The New York Times. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.nytimes.com/2011/02/25/movies/25heart.html?_r=0>.

CHANG, Kee. 2013. *Catch-up: Xavier Dolan*. [online]. Anthem. [cit. 26. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://anthemmagazine.com/catch-up-xavier-dolan/>>.

IMDb. 2009. *J'ai tué ma mère (2009) Awards*. [online]. [cit. 5. 11. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.imdb.com/title/tt1424797/awards?ref_=tt_awd>.

IMDb. *Laurence Anyways (2012) Awards*. [online]. [cit. 9.3.2014]. Dostupné z WWW: <http://www.imdb.com/title/tt1650048/awards?ref_=tt_awd>.

IMDb. 2009. *Les amours imaginaires (2010) Awards*. [online]. [cit. 5. 11. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.imdb.com/title/tt1424797/awards?ref_=tt_awd>.

INDIEFILM. 2014. *MFF Karlovy Vary 2014. Typy IndieFilmu*. [online]. [cit. 2. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.indiefilm.cz/2014/06/28/mff-karlovy-vary-2014-tipy-indiefilmu/>>.

LUCCA, Violet. 2012. *Review: Laurence Anyways*. [online]. Filmcoment. [cit. 4. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.filmcomment.com/article/review-laurence-anyways-xavier-dolan>>.

NOUZOVÁ, Pavlína. 2010. Recenze: Imaginární lásky. Můžou na sebe žárlit Audrey Hepburn a James Dean? [online]. Topzine. [cit. 29. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.topzine.cz/recenze-imaginarni-lasky-muzou-na-sebe-zarlit-audrey-hepburn-a-james-dean>>.

PALMER, Landon. 2013. *Review: Xavier Dolan's 'Laurence Anyways' is a Stunning, Epic Love Story*. [online]. Film School Rejects. [cit. 4. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://filmschoolrejects.com/reviews/laurence-anyways-review.php>>.

Queer filmový festival Mezipatra. 2012. *Laurence Anyways*. [online]. [cit. 2. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.mezipatra.cz/festival/historie/2012/program-po-dnech/1-2012/film/38-laurence-anyways.html>>.

POLLY, John. 2011. *An Interview with "Heartbeats" Director Xavier Dolan*. [online]. Movies, Music & Montreal. [10.3.2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.newnownext.com/movies-music-montreal-an-interview-with-heartbeats-director-xavier-dolan-2>>.

OSENLUND, R. Kurt. 2012. *15 Famous Movie Love Triangles*. [online] The House Next Door. [cit. 29. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.slantmagazine.com/house/article/15-famous-movie-love-triangles/P15>>.

ROONEY, David. 2013. *Tom at the Farm: Venice Review*. [online]. The Hollywood Reporter. [cit. 4. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.hollywoodreporter.com/review/tom-at-farm-venice-review-619296>>

WILSHIN, Mark. 2014. *Film review: Tom at the farm/ Tom à la ferme (2013)*. [online]. Dog and Wolf. [cit. 4. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.dogandwolf.com/2014/04/film-review-tom-at-the-farm-tom-a-la-ferme-2013/>>.

SALTZ, Rachel. 2013. *A Mother-Son Dance With Many Awkward Steps*. [online]. The New York Times. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.nytimes.com/2013/03/13/movies/i-killed-my-mother-a-xavier-dolan-film.html?_r=0>.

“Xavier Dolan“. [online]. [cit. 9. 3. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.xavier-dolan.com/qui-est-xavier-dolan>>.

YUE, Genevieve. 2010. *I Killed My Mother review*. [online]. Filmcomment. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.filmcomment.com/article/i-killed-my-mother-review>>.

ZEDKOVÁ, Tereza. 2012. „*Is it a revolt? No... it's a revolution*“ [online]. 25fps. [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://25fps.cz/2012/laurence-anyways/>>.

2MIG1: *Zabil jsem svou matku-informace, obsah*. [online]. [9.3.2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.kfilmu.net/filmy.php?sekce=informace&film=zabil-jsem-svou-matku>>.